

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXXII рік видання. № 342, грудень, 2022

*І чужому навчайтесь,
Щі свого не цурайтесь...*

М. Шибанко

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Михайло Михайлюк,
Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

❖ **До 300-річчя від народження**

Григорія Сковороди (1722-1794)

*Григорій Сковорода – Міхай Емінеску:
мислиме співзвуччя всесвітньої теми
марноти життя*

*Григорій Сковорода: «кольцо»
як прообраз світу*

«Убогий жайворонок»

*Григорій Сковорода. Життя і творчість
філософа, просвітителя, поета*

❖ **Українська лірика Румунії**

*Філософічні видіння Михайла Михайлюка
Віртуальні мандри Михайла Небиляка*

❖ **Україністика Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (LXXXI)**

❖ **Біблійно-християнський контекст роману Михайла Трайсти «Бляшаний Христос»**

❖ **Голодомор (Уривок з повісті)**

❖ **Пригоди хороброго опришка Григорія Пінті (Уривок з повісті)**

❖ **Дідові поради (Уривок з роману «Дикий рай»)**

❖ **Свято. IV Ворог мого ворога (Уривок з роману)**

❖ **Християнські читання «Гірчичне зерно» (Оповіді про основи християнського віровчення)**

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ! З НОВИМ РОКОМ!

Стрімкими кроками добігає кінця поточний рік, який був непростим для кожного з нас. У 2022 рік ми вступили з великими надіями та новими очікуваннями на тлі завершення пандемії Covid-19, яка суттєво вплинула на наше життя та звички. Після майже двох років обмежень ми мали всі передумови для повернення до нормального життя, але вранці 24 лютого Європу сколихнув збройний конфлікт, після майже 80 років миру на старому континенті Росія розв'язала війну проти України.

Десятки тисяч біженців увійшли до Румунії в перші тижні війни, і ми всі разом, усе румунське суспільство, окрім термінової допомоги надали справжній урок людяності, співчуття та солідарності з українським народом. Румуни відкрили свої домівки та свої серця і намагалися знайти найкращі рішення, щоб допомогти своїм сусідам, змушеним покинути домівки через російську агресію.

Тому в ці особливі моменти я хочу ще раз подякувати всім, хто допомагав і продовжує допомагати українському народу, постраждалому від війни. Водночас хочу висловити вдячність кожному члену української громади Румунії за активність і за всі зусилля, докладені протягом цього року. Я твердо переконаний, що разом ми зможемо подолати цю кризу, і водночас сподіваюся, що Новий рік принесе мир і стабільність у наш регіон.

Зимові свята несуть у наші душі не лише радість і надію, але й відчуття родинного затишку та можливість знову зустріти найближчих друзів. Нехай ці свята наповнять ваші серця любов'ю та благословенням, принесуть здоров'я, радість, надії, мир та душевний спокій!

Гарних зимових свят!

Голова Союзу українців Румунії,
Депутат Микола-Мирослав ПЕТРЕЦЬКИЙ

❖ ❖ ❖ До 300-річчя від народження Григорія Сковороди (1722-1794) ❖ ❖ ❖

Іван РЕБОШАПКА

Григорій Сковорода – Міхай Емінеску: мислиме співзвуччя всесвітньої теми *марноти життя*

Для румунського та українського літературознавства, окрім Емінескового зацікавлення українською мовою, етнологією та історією (що, може, будуть розглянуті в інших статтях), цікавим й інтригуючим було б питання, яке можна оформити відкритою для різних трактувань формулою «Емінеску й українська література». Інтригуючим є це питання, бо, хоча добре знав українську мову (Джордже Калінеску тієї думки, що в серйозному чернівецькому ліцеї у нього з української мови була 8-бальна оцінка), користувався нею у виясненні певних фактів, але ніде не попадаємо на імена українських письменників. Слід би ретельніше переглянути всі томи його рукописів, які мали б деякий зв'язок з українськими творами. Попросту зустрічаємо паралельні чи випадкові теми, по-своєму зображені двома письменниками. Розробку кількох паралельних чи випадкових тем Павлом Грабовським та Міхаєм Емінеску потрактував я кілька років тому (Іван Ребошак, «Міхай Емінеску – Павло Грабовський: «діалог» поетичних співзвучностей» // «Наш голос», № 199, 2011 р., с. 3-7), вказавши, що жоден з них не мав як читати твори іншого: твори Грабовського почали з'являтися, починаючи з 1894 р., уже після смерті Емінеску. А перший переклад українською мовою поезії Емінеску появився 1903 р., за рік після смерті Грабовського. Отож, окрім того, що в поезії Емінеску «*Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie*» («Що тобі бажаю, мій румунський краю» в перекладі К. Басенка; «Що тобі я зичу, краю мій величний» в перекладі А. М'ястківського) та в поезії Павла Грабовського «До Русі-України» наявна паралельна тема, яка є *випадковим* збігом, – явище, що, зазвичай зустрічається у міжнародному літературному просторі. *Випадкова паралельність* даних двох поезій засвідчується *випадковим* збігом *синонімічно оформлених* складових мотивів: 1) У майбутньому Румунія, «щоб славою сяла», в Емінеску; «Україна, щоб здобула волю й осягнула сподіваний рай», у Грабовського; 2) «Стяги Румунії щоб сповіщали світові перемогу її народу в боротьбі за своє державне утворення», в Емінеску; «Україна щоб зазнала велич», у Грабовського; 3) Провісник миру, щастя і любові щоб довічно супроводив Румунію, в

Емінеску; Нащадки України щоб росли в коханні та красі, у Грабовського; 4) Сини Румунії щоб зазнали щасливого життя, щоб виростили у згоді й братерстві, в Емінеску; Поставши, Україна щоб розквітала у злагоді з усіма її ближніми, у Грабовського. Незважаючи на деякі збіги в словесно-синтагматичному плані («Що тобі бажаю, мій румунський краю», в Емінеску; «Бажав би я, мій рідний краю», у Грабовського), *випадковий* статус цих двох поезій не міняється. По-друге, помітна різниця, наявна в поетичних дискурсах. Емінесківський – розгорнутий (дана риса властива взагалі творам Емінеску), а дискурс Грабовського – стислий, «економний», – Грабовський – автор переважно творів малих форм, українські літературознавці вважають його майстром стислого емоційного ліричного вірша. Інший приклад випадкового співзвучного збігу наявний у поезії Грабовського «Швачка» і в поезії Емінеску «Життя» («*Viața*»), між якими існує разюча подібність майже у всіх поетичних конструктах, що подумки могло б вести до мислимого впливу одного поета на іншого. Насправді ж тут йдеться про натхнення обох поетів з інших джерел, типологічно або генетично подібних. Ідея написання Міхаєм Емінеску поезії «Життя» постала під час його перебування в 1872-1874 рр. у Берліні, свідченням чого є записане 1873 р. у берлінських зошитах-записниках глибоке враження від прочитання вірша «Пісня про сорочку» англійського поета Томаса Гуда (Thomas Hood, 1799-1845). Толковий румунський знавець Міхая Емінеску Перпессіціус тієї думки, що Емінеску, можливо, читав і французьку версію цього вірша – «*Chanson de la chemise*», з якої запозичив певні елементи, неіснуючі в оригінальній поезії Томаса Гуда. Враження від прочитаної (прочитаних версій?) шість років пролежали в його берлінському зошиті, і втілились у поезію «Життя» 1879 року, вперше надруковану 1 серпня 1885 р. у ж. «*Fântâna Blanduziei*» («Криниця Бландузії», № 27), через півтора місяця після смерті поета (15 червня 1889 р.).

На противагу того, що в поезії Грабовського «Швачка» є кілька поетичних конструктів, співзвучних із Емінесковими, безпосереднього впливу Міхая Емінеску

❖ ❖ ❖ До 300-річчя від народження Григорія Сковороди (1722-1794) ❖ ❖ ❖

на Павла Грабовського не відбулося. Співзвуччя завдячуються спільному джерелу натхнення обох поетів – вірш «Пісня про сорочку» англійського поета Томаса Гуда. Згадку про генетичний зв'язок вірша Грабовського «Швачка» з поезією «Пісня про сорочку» Томаса Гуда в українському літературознавстві я особисто не зустрічав (можливо, через недоступність до всіх літературознавчих джерел), але допускаю існування можливого впливу, оскільки Грабовський переклав на українську мову чимало творів західноєвропейських, точніше англійських поетів (з мови оригіналів чи з інших перекладів), включно й вірші Томаса Гуда «В працюванні наша сила» і «Пісня про сорочку»,

сатирично-романтичним стилем в обширній поемі «Послання перше» («Scrisoarea I»), яке (а це слід конче відзначити), як, зрештою, всі п'ять *Послань*, починаючи з видання поезій Міхая Емінеску під опікою критика Тіту Майореску, були названі *сатирами*. Даний означальний термін зберігся й у німецькому антологічному виданні 1899 року Міте Кремніц (Mite Kremnitz, «Rumänische Dichtungen», 1889). Міхай Емінеску, правдоподібно, усвідомлюючи сатиричну складову цього твору, назвав його *сатирою*, вживши тільки один раз цей термін у своїх рукописах (Бібліотека Румунської Академії, рукопис Емінеску № 2260,187).

який появився 1895 р. у збірнику його перекладів «З чужого поля». Вірш Томаса Гуда появився тоді й у перекладі різними європейськими мовами, включно і російською, у перекладі засланою на Сибір 1861 р. Михайла Ларіоновича Михайлова (1826-1865), збірка перекладів якого була відома Грабовському, який у статті «Михайло Ларіонович Михайлов» уважав його «взірцевим перекладачем, котрому не було рівного між тогочасними поетами» (ж. «Життя і слово», Львів, 1895, т. 4. с. 370-376).

Цікавим, гадаю, для філологічної науки, буде уведення у ще неокреслену дослідниками літературознавчу формулу «Емінеску та українська література» тематично конвергентної теми *марноти життя* (рум. *deșertăciunea vieții*), по-художньому відмінно потрактованої останнім найбільшим українським бароковим поетом Григорієм Сковородою у сатирично-філософському творі «Всякому городу нрав і права», та запізним романтиком, найбільшим румунським поетом усіх часів Міхаєм Емінеску, представлену

Корисно відзначити, що постання «Послання першого» визрівало під час берлінського студентського періоду Міхая Емінеску (1873-1874 рр.) на основі освоєння матеріалів про індійську космогонію. Це підтверджують рукописні нотатки Емінеску, зроблені ним під час відвідування протягом літнього семестру 1873 р. в Берлінському університеті лекцій «Cosmogonie der Inder» професора Вебера, який представляв на лекціях «Калідасу» та гімни з «Рігведи». Орієнтальні джерела космогонії у «Посланні першому» уперше відзначив брат Міхая Емінеску в листі до Тіту Майореску, надрукованому 1884 року (в «Convorbiri literare». – XVIII.4.1884), в якому згадує наближення «Послання першого» до лекцій з астрології професора М. Оперта із Collège de France, і вказує, що між прадавніми, стотисячної давнини джерелами й «Посланням першим» існують спільні філософські та моральні зв'язки.

Про вірш Григорія Сковороди «Всякому городу нрав і права», лише *тематично* схожим (показом марноти життя) з «Посланням першим», на даний момент відомо значно менше: як класичний зразок соціальної сатири в давній українській літературі, він був написаний у селі Ковраї дець у 1758-1759 рр., коли автор перебував у панському маєтку в ролі вчителя і пильно придивлявся до життя селян-кріпаків, гостро реагував на жорстоке ставлення до них. Отож, вірш, згідно із сучасним українським літературознавством, спрямований проти адміністративних заходів Катерини II в кінці 60-70-х років, заведених в положення «Учреждения для управления губерний» (1776).

(Продовження на 6 с.)

❖ ❖ ❖ До 300-річчя від народження Григорія Сковороди (1722-1794) ❖ ❖ ❖

Григорій Сковорода – Міхай Емінеску: мислиме співзвуччя всесвітньої теми *марноти життя*

(Продовження з 5 с.)

Сатиричну складову – тематично співзвучну спільність *марноти життя* бароково-філософського вірша Григорія Сковороди «Всякому городу нрав і права» та Емінескувої розлогії романтично-космогонічної поеми «Послання перше» слід пов'язувати з витоками із «Екклезіаста» (екклезіаст = проповідник) – книги Старого Завіту, написаної за часу царювання Соломона (з 970 р. до н.е. до приблизно 930 р. до н.е.), приблизно 935 р. до н.е., в якій вказується, що премудрий Соломон, намагаючись знайти сенс тимчасових людських речей, мирських задоволень «під сонцем», тобто земних (*наукові відкриття, мудрість, філософія, архітектура, статки, веселощі, алкоголь*), виявив, що все це є безглуздою, марною справою, розчаровуючим заняттям – «Марнота марнот, усе марнота», бо без Бога немає правди й сенсу життя. Цей підсумок не безпосередньо, а синонімічно-метафорично поданий Сковородою як контрастний християнський поступ стосовно мирських дій:

*А мні одна только в світі дума,
А мні одно только не йдет с ума
.....
А мні одна только в світі дума,
Как би умерти мні не без ума,–*

щоб постати на «допит» перед Всевишнім із «совістю, як чистий кришталь». Причина поетового неспокою, по-друге, полягає в тому, що його як людину чесну турбує несправедливість світу, потворні явища сучасної його дійсності. Цікаво відзначити, що всі сквородинівські мирські дії «під сонцем» співзвучні зі соломоно-екклезіастськими, тільки вони деталізовані сучасними Сковороді аспектами суспільного життя: соломоно-екклезіастську тему *архітектура*, наприклад, ілюструє сквородинівський віршовий рядок:

Тот стрієт дом свой на новий манір,

соломоно-екклезіастську тему *статки* (багатство, власність) деталізують сквородинівські відзначення:

*Тот непрестанно стягает грунта,
Сей иностранни заводит скота;*

соломоно-екклезіастській темі *веселощі* відповідає сквородинівське відзначення:

Сих шумить дом од гостей, как кабак;

соломоно-екклезіастській темі *мудрість* відповідає сквородинівське відзначення:

С диспут студента тріщить голова,

яке (відзначення), на мою думку, не є «засудженням схоластичної освіти, яка завдавала «спудеям» великих мук», як зазначено в сучасному аналізі твору (Dovidka.biz.ua. «Всякому городу нрав і права». Аналіз). Відзначення Сковороди має на увазі зовсім інший факт: студентські змагання в західноєвропейських університетах (можливо, і в українських навчальних осередках часу Сковороди) у висуванні й обстоюванні в завзятих диспутах своїх гіпотетичних ідей. Котрий зі студентів-диспутантів висував більше гіпотетичних ідей і в захопленому диспуті переконливо доводив свою правоту, той уважався переможцем.

Чимало інших сквородинівських відзначень можна співвіднести з античними соломоно-екклезіастськими аспектами моралі, але вони очевидно відтворюють суспільні аспекти часу Сковороди:

*Петр для чинов угли панській трет,
Федька купец при аршині все лжет;
.....
Ті форміруют на ловлю собак;
.....
Строит на свой тон юриста права;
.....
Тот панегірик сплітаєт со лжей,
Лікар в подряд ставит мертвих людей.*

Співвідносні з соломоно-екклезіастськими та зі сквородинівськими мотиви наявні й у розлогії поеми «Послання перше» Міхая Емінеску, яку, як сугерує поет у перших двох її рядках, слід читати повільно й ласолубно-замислено (*lent și voluptos-gânditor*) і заразом споглядати з місячної висоти (384 400 км, як визначають астрономи) космічний спектакль/виставу найрізноманітніших випробувань людей на землі – сили і приниження, багатства і бідності, розуму і нецтва, фривольності й грандіозності, втілені у відповідні форми жаги/потягу:

❖ ❖ ❖ До 300-річчя від народження Григорія Сковороди (1722-1794) ❖ ❖ ❖

*Vezi pe-un rege ce-mpânzește globu-n planuri
pe un veac,
Când la ziua cea de mâne abia cuget-un sărac...
Unul caută-n oglindă de-și buclează al său păr,
Altul caută în lume și în vreme adevăr,
De pe galbenele file el adună mii de coji,
A lor nume trecătoare le însemnează pe răboj,
Iară altu-mparte lumea de pe scândura tărăbii,
Socotind cât aur marea poartă-n negrele-i corăbii.*

*(Імператор у задумі, що весь світ ще не загриб,
І бідняк в журбі одвічний про насущний
чорний хліб...*

*Той в люстерко задивився, чи парик сидить
як слід,
Той пірнає в час і простір – хоче правди
на весь світ,
Той пожовклі фоліанти прогляда за рядом ряд,
У прадавніх тих писаннях відшукати
прагне лад,
Інший тихо прикладає у своїй тісній конторі –
Скільки золота і срібла кораблі несуть у морі.
Там старий учений лікті аж до дірок протирає –
На таблицях безконечних щось ретельно
вчисляє).*

Це – марнотний спектакль, бо розв'язка (як і в Сковороди) всіх пристрастей, відзначає Емінеску, – це смерть:

*Deși trepte osebite le-au ieșit din urna sorții,
Deopotrivă-i stăpânește raza ta și geniul morții*

*(Хоча різними вийшли з урни долі,
Однаково над ними панують промінь світла
й геній смерті).*

Не важко запримітити тематичну співвідносність вищенаведених віршових рядків Міхая Емінеску із соломано-екклезіастськими мотивами *статки, гонитва за наживою та наукові відкриття*, останній не будучи згаданий Сковородою.

Доцільно відзначити, що крім тематичної співвідносності пісні Сковороди «Всякому городу нрав і права» та «Послання першого» Міхая Емінеску, в цих творах наявна і співзвучна музична кантілена, здійснена античним вчислюванням співучасників людської комедії. У Сковороди за допомогою вказівних займенників *той – сей* (або *інший*):

*Той пірнає в час і простір...
.....
Інший тихо прикладає у своїй тісній
конторі..*

а в Міхая Емінеску – за допомогою неозначених займенників синонімічно відповідних сквородинівським – *unul* (у значенні «цей»/«сей») та *altul* (= *інший*):

*Unul caută-n oglindă...
(Один задивляється у люстерко...)
Altul caută în lume...adevăr
(Інший шукає у світі ... правди).*

Цей емінесківський підхід не сприяє сатиричному показові поемних актантів, а скоріше їх – як учасників світової комедії.

Усе ж таки твори Сковороди й Емінеску вповні підлягають соломано-екклезіастському «присудові»: хто у полоні своїх згубних пристрастей не покладається на Бога, не знає сенсу життя, той, хоч будучи він чи царем, чи мужиком, приречений на смерть, категоричний поступ якої у Сковороди зображений так:

*Смерте страшна! Замашная косо!
Ти не щадиш і царських волосів,
Ти не грядиш, еді мужик, а еді цар –
Все жерет так, как солону пожар.*

У Міхая Емінеску кінцевий акт земного змагання людини зображений змістовно тотожним зі Сковородою, а по-художньому – відмінними поетичними конструктами:

*Можеш, мрійнику, на світі все спочатку
будувати,
Та твої закреслять мрії домовина
та лопата.
Ти, що світ хотів обняти, думку людства
і епох,
Вмістиш все своє багатство серед
дошок чотирьох...*

*(Poți zidi o lume-ntreagă, poți s-o sfărâmi...
ori ce-ai spune,
Peste toate o lopată de țărână se depune.
Mâna care-au dorit sceptrul universului și gânduri
Ce-au cuprins tot universul, încap bine-n
patru scânduri...).*

❖ ❖ ❖ До 300-річчя від народження Григорія Сковороди (1722-1794) ❖ ❖ ❖

Наталія ЛЕВЧЕНКО, професор Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА: «КОЛЬЦО» ЯК ПРООБРАЗ СВІТУ

Основою буття світу Григорій Сковорода вважав Слово-Логос. Біблія, Бог, які у його світобаченні постають причиною початку всього сущого, позначені тожсамістю. Осмисленню початку всього сущого філософ приділяв особливу увагу: «Божественные Мистагоги, или Тайноводители, приписывают НАЧАЛО единственно точію Богу. Да оно и есть так точно, естли осмтрѣться... НАЧАЛО точное есть то, что прежде себе ничего не имѣло. А как вся тварь родится и ищезает, так, конечно, нѣчтось прежде ея было и послѣ ея остается.

И так ничто НАЧАЛОМ и КОНЦЕМ быть не может. НАЧАЛО и КОНЕЦ есть то же, что БОГ или ВѢЧНОСТЬ. Ничего нѣтъ ни прежде Ея, ни послѣ Ея. Все в неограниченных своих нѣдрах вмѣщает, и не Ей что-либо, но Она всему Началом и Концем. НАЧАЛО и КОНЕЦ есть, по мнѣнію их, то же» [2, с. 735].

Григорій Сковорода йде далі й ототожнює початок усього з кінцем усього, втискуючи їх в „образ” кільця: «Ничего нѣтъ ни прежде Ея, ни послѣ Ея. Все в неограниченных своих нѣдрах вмѣщает, и не Ей что-либо, но Она всему Началом и Концем. НАЧАЛО и КОНЕЦ есть, по мнѣнію их, то же. ВѢЧНОСТЬ не начинаемое свое и послѣ всего остающееся Пространство даже до того простирает, чтоб Ей и предварять все-на-все. В ней так, как в Колцѣ: первая и послѣдняя Точка есть та же, и гдѣ началось, там же и кончилось» [2, с. 735].

Коло – геометрична фігура, пов’язана з ідеєю завершеності, досконалості та вселенської гармонії, а в поєднанні з трикутником – ще й з перспективою виходу на ідею Святої Трійці, християни не першими взяли на позначення довершеності світу. Набагато раніше в східних релігійних віруваннях подібний символічний зміст закладався в образ мандали. Коло як знак Все-світу, яке поєднує чотири сторони вписаного в нього квадрата, що символізують чотири сторони світу, з’явилося в Непалі у V–VI ст. до нашої ери. Досконала геометрична фігура – коло – трансформувалася у християнському мистецтві в німб навколо голови святого.

Цей символ свідчить, що, перебуваючи душею на небі, свята людина одночасно присутня на землі в духовному сенсі. У цьому контексті не випадковим постає висловлювання Климента Олександрійського, який був дуже обізнаним щодо різнопланових значень давніх символів: «Син Божий є безкінечним колом, в якому усі сили сходяться» [1, с. 43].

Отже, за Григорієм Сковородою, „кольцо” – прообраз світу. Лінія кола – це єдина лінія, яка не має ні початку, ні кінця, і всі точки якої еквівалентні. Коло як монограма Бога означає не лише його досконалість, а також і передвічність. Одне з імен Бога – „Той, хто був на початку.”

Образ кільця у творах Григорія Сковороди, за бароковою традицією, часто ототожнюється з образом колеса, сонця, ока, змія, згорнутого в кільце. Начало ототожнюється зі змієм за принципом подібності

Уроборос. Зображення з алхімічного трактату Теодора Пелеканоса, 1478 р. Уроборос вважався символом нескінченного відродження, одним із перших символів нескінченності в історії людства, точне походження якого – історичний період і конкретну культуру – встановити неможливо.

❖ ❖ ❖ До 300-річчя від народження Григорія Сковороди (1722-1794) ❖ ❖ ❖

„означника” та „означуваного”, вибудованій на звичці змія звиватись у кільце й мати гострі очі: «Змій в кільце свивається, притом и острый взор имѣет, как свидѣтельствуєт имя его дракон, т. е. прозорливый. Δέρκων значит видящий, а Δράκων – будущий видѣть. Око есть правитель дѣлу. Оно в животном есть то, что солнце (есть) в мірѣ, что драгоцѣнныи камни в землѣ. Притом змій свивает такой свиток, что, не узнав ока, не узнаєш намѣренія. Библия есть точный змій. Из множества таковых образов сплетается исторія, будто корзинка или коробочка, вмѣщающая снисхождение невмѣстимаго, похожа на перлову мать, показующую извнѣ ничтожную жидкость, но внутрь, как зѣниці ока, соблюдающую дражайшее Сіяніє жемчужнаго шарика» [2, с. 592].

Григорій Сковорода, на відміну від традиції у світовій символіці, за якою образи змія, дракона і змії розрізняються, ототожнює поняття „змій”, і „дракон”, в одній фігурі й прирівнює до системи фігур Біблії: «Слыхала ль ты когда, что самыи Предревнии Вѣчности Испытатели создали Змія Фигурою Ея? Змій же был и хитрый о Богѣ Науки Иконою» [2, с. 951].

Саме образ змія, що звивається в кільце та має гострий погляд, є метафоричним уособленням самопізнання, самоосягнення світу. Тож образ змія, згорненого в кільце, символізує загальний сенс людського життя. З огляду на те, що в одній і тій самій фігурі символ може бути прихованим і відкритим, тому що для мудрого предмет символу ясний, тимчасом як для невігласа фігура залишається недосяжною, то, з другого боку, змій символізує сатану, що звабив Єву.

Важко зрозуміти, зазначає філософ, де початок, а де кінець звитого у кільце змія, якщо не помітити його голову. Так само важко збагнути вічність – всюди вона є й ніде її немає, бо вона невидима й закриває свою іпостась. Звиви та кільця змія Григорій Сковорода розцінює як символи вічності, а значить і символи самої Біблії. Тому письменник і називає Біблію змієм і Богом водночас. Екзегет закликає не дивуватися з цього, адже всі світи складаються з двох натур: видимої та невидимої, доброї та злої. Внаслідок цього й Біблію слід розглядати, як антиномію плоті та духа, божевілля й мудрості, моря й гавані, осередком людського пізнання, за яким вічність і безконечність, Григорій Сковорода вважає око: «Во всѣх таких как содержатся внутри их, так и открываются ВѢЧНАГО Очи. А без сего Они и недужные, и хромые, и слѣпые. „Тогда скочит хромыи, яко Елень...” „Очи Господни высоцы, чело-

вѣк же смирен» [2, с. 747]. «„На неже мѣсто аще зряше НАЧАЛО едино, идяху в слѣд Его”. Будто бы в очах их высокое оное ОКО, Зѣница Вѣчности и во свѣтѣ свѣт Истинный, а в солнцѣ новое заключалось СОЛНЦЕ. „Аки бы было КОЛО в Колеси”. Он же видит средѣ сих животных, горящія Захарієвскія свѣчи. Извѣстно, что Древніе Свѣчою, Лампадою и Оком Мира называли Солнце» [2, с. 747]. Григорій Сковорода зауважує, що в живій істоті око має те ж саме призначення, що й сонце у світі. Зіницю в оці філософ уподібнює до центру кільця – кільце в кільці. Вона є джерелом світла, без неї всюди все пітьма.

Реалізуючи образ круга, кільця, колеса у власній герменевтичній системі, Григорій Сковорода акумулював світовий досвід інтерпретації кола як символу вічності. Образ кола він щільно пов’язує із символікою колеса. Рух по колу означає постійне повернення до самого себе.

Завважимо, що символіка кола сягає в сиву давнину. Давні дохристиянські племена вбачали у ньому знак колеса-сонця. Коло, як суцільна лінія, символізує вічність, виступає первинним символом єднання й безконечності, знаком абсолюту й досконалості. Серія концентричних кіл, одне всередині іншого, означає космос. У християнстві концентричні кола презентують духовні ієрархії або різні стадії творіння. Три кола, що перетинають одне, інтерпретуються як Трійця, а рівнобедрений трикутник із трьома колами виступають монограмою трьох іпостасей Бога.

Реалізуючи образ круга, кільця, колеса у власній екзегетичній системі, Григорій Сковорода акумулював світовий досвід інтерпретації кола як символу вічності. Образ кола він щільно пов’язував із символікою колеса. Рух по колу означає постійне повернення до самого себе.

Література

1. Климент Александрийский. Строматы: В 3 т. Книги IV-V (с приложением греческих текстов) [Электронный ресурс] СПб.: «Издательство Олега Абышко», 2003. 336 с. Режим доступа: http://www.krotov.info/acts/03/1/kliment_aleksandr_09.htm
2. Сковорода Г. Повна академічна збірка творів / за ред. Л. Ушкалова. Харків : Майдан, 2010. 1400 с.

❖ ❖ ❖ До 300-річчя від народження Тригорія Сковороди (1722-1794) ❖ ❖ ❖

Магдалина ЛАСЛО-КУЦЮК

«УБОГИЙ ЖАЙВОРОНОК»

Цей твір названий автором «притча», тобто алегорична розповідь. Писався десь в 1787 році та, мабуть, з усіх творів Сковороди найближчий до мови, якою він спілкувався, і до буденного його способу мислення без прошарку традиції і вченості. Це підказує вже заголовок: убогий – це слово більш вживане по-українськи, а жайворонок – це українська форма назви цього птаха, по-російськи це буде «жаворонок». Сковорода писав свої твори в часи, коли нова українська мова ще не мала своєї усталеної літературної норми, він учився в академії, коли навіть забороняли викладання іншою мовою ніж латинню або російською, тому він орієнтувався на російську літературну мову XVIII століття, бо такою спілкувались вчені люди, яким він адресував свої твори, хоч сам либонь розмовляв мовою, якої навчився від своїх батьків, звичайних селян-козаків з Полтавщини. А в цьому творі він часто фонетично переписує російські слова і вводить в розповідь українські народні звичаї. Натомість, цитати з Біблії він зводить до мінімуму.

Ось українізована розповідь про Астрею. Її розповідає Адоній, чиє грецьке ім'я значить «співець» і про якого не дуже ясно, чи то птах, чи людина, брат Алауди, чиє ім'я – латинське слово, що означає жайворонок. Він сидить при столі, де ведуть побожну розмову, і оповідає грецький міф про Астрею, про яку він каже, що це Діва Божа, але виявляється, що перед тим, як ця богиня піднялася на небо і стала зіркою, вона відвідала Україну. Зайшла вона в хату до стариків Каски і Маноя. Каска – ім'я, поширене у поляків, це зменшена форма імені Касандра. Маной – ім'я, яке зустрічається в Біблії у тринадцятій главі книги Суддів. До жінки Маноя або Маноаха з'явився янгол Божий і сповістив їй, що вона матиме сина, який буде назореєм (не їстиме нечистот і не питиме вина), і до нього не доторкнеться бритва. Вона їжу не приймає від господарів, а тільки просить їх, щоб принесли жертву Богові. Манох робить тілоспалення, і в полум'ї того тілоспалення янгол піднісся до неба. А син, який вродився у тієї жінки, був Самсон. У казці про Астрею, припасованій Сковородою до біблійної розповіді, господар і господиня силкуються зловити гуску, щоб пригостити діву, але вона від такої їжі відмовляється і задоволена чисто українськими стравами: яєчнею і ячмінною кутею з олією. Адоній додає, що «відтоді ячмінна кутя є у нашій стороні у звичаї». Дівчина була одягнута просто і порадила господарю: «не хвали людину і не буде тобі бридка людина через зовнішність

її». Цей вислів взятий Сковородою з неканонічної «Книги Ісуса сина Сираха» і він співвідносить його з висловом Христа і Самуїла пророка. Саме тоді на її лиці Маной побачив щось дивне, очі засіяли світлом Божества, з уст виходив запах фіміамів, лілей і троянд, а над головою засяяв променистий вінок. Тобто, цей нібито казковий образ феї є водночас і божим янголом, як в Книзі Суддів, але і Астрєю – останньою з грецьких богів, які, покинувши грішну землю, стали в небі зірками.

У продовженні сказано, що діва жила деякий час усамітно, часом навідувала стариків, а далі переселилась у небесні обителі.

Отже, ця розповідь є переплетенням біблійного і грецького міфів, загорнутих в атмосферу української народної казки.

У творі «Убогий жайворонок» є натяк і на неканонічну книгу зі Старого Заповіту, і то на самому початку твору. Ось довша цитата: «Життя наше – адже це шлях безперервний. Світ цей – велике море усім нам, пливучим. Він-бо є океан, який перепливається, і то вельми небагатьма щасливцями безбідно. На шляху цьому зустрічаються камінні скелі та скельки, на островах – сирени, в глибинах – кити, у повітрі – вітри, хвилювання повсюди; від каміння – перетинання, від сирен – збавлення, від китів – поглинення, від вітрів – супротив, од хвиль – занурення. Адже кам'яні принади – це невдачі, сирени – мстиві друзі, кити – запазушні пристрастей наших змії, вітри розумій як напасті, хвилювання, мода та суєта житейська. Неодмінно проковтнула б риба молодого Товія, коли б в дорозі його не був би наставником Рафаель». У гарвардському українському перекладі Сковороди в поясненнях сказано помилково, що тут ідеться про біблійний персонаж з книги Несмії раба амонітянина. Насправді автор має на увазі цілу неканонічну книгу про Товія, сюжет якої такий: ізраїльтянин Товіт був повезений у рабство до Асирії та проживав у її столиці Нініве. Він оженився з ізраїльтянкою Анною, з якою мав сина Товія. Він був благочестивим і допомагав своїм одноплемінникам. Цар Асирії Салманазар убив багатьох євреїв, мстивши за свої поразки в царстві Юди. Товіт займався їх похоронами і тому втратив ласку нового царя, який хотів його вбити, і той ледь врятувався втечею. Один з його племінників отримав для нього прощення від царя. Далі Товіт осліп, бо щось впало йому в око. У той час в місті Екбатана жив родич Товіта – Рагуель, який мав доньку Сару, яка сім разів

❖ ❖ ❖ До 300-річчя від народження Григорія Сковороди (1722-1794) ❖ ❖ ❖

виходила заміж, але нечистий дух Асмодей щоразу вбивав молодого у шлюбну ніч. У розпачі Сара просить Бога, щоб послав їй смерть. Бог пожалів їй та послав архангела Рафаеля. Рафаель прибуває і видає себе за чоловіка на ім'я Азарій, який стає для Товія товаришем у дорозі. Батько доручив Товію поїхати в інше місто отримати від свого знайомого Габаеля велику суму грошей. За порадою Азарія, тобто Рафаеля, Товій збирається просити руку Сари від її батька. По дорозі він купається у річці Тигр, але велика риба нападає на нього. За порадою Азарія він убиває рибу і виймає її серце, печінку і жовч. Користуючись повчаннями свого янгола-охоронця у шлюбну ніч зі Сарою Товій проганяє біса Асмодеея димом з підпаленого серця і печінки риби, янгол іде ще за довжником Товіта, а при допомозі жовчі від риби видужують очі Товіта. Сара прибуває в Нініве, а Азарій розкриває свою справжню ідентичність. Усе завершується щасливо.

Все це явно казковий сюжет, але Сковорода його трактує нарівні з іншими книгами Старого Заповіту, намагаючись дати йому алегоричне пояснення. У книзі «Убогий жайворонок» він звертає увагу на те, що Рафаель виліковує всіх, тому що його ім'я складається з двох частин: Рафа – медицина та Ель – Бог. І продовжує: «Того добровідця примислив йому (тобто Товію) батько його, і син знайшов у ньому Божу медицину, що лікує не тіло, а серце, а від серця і тіло, бо воно від серця залежить» (том 2, с. 124). Як паралель до цього, Сковорода знаходить пригоду з власного життя, коли його привітав батько адресата книги, відчуваючи наперед, що він буде корисним його синові. Тут є невелика неточність, бо у книзі Товіта провідника для Товія послав сам Бог, а не знайшов, ніби передчуваючи це батько. На свій кшталт вибирає Сковорода й ім'я для жайворонка – Сабаш. Його батько звався Сава, що значить, на його думку, мир, бо він виводив назву єврейського шабату із сирійського слова «сава» – мир. Насправді, по-єврейськи «сав» значить дід, але назва шабату з цим нічого спільного не має, тому що воно походить від назви числа «сім», пов'язане з фазами місяця – сім днів за чимось. Спокій – це наскрізна тема цієї притчі.

Окрім жайворонка, інша птиця, яка бере участь у дії, це тетервак – гірський півень. Українізація викладу видна ще і з того, що за твердженням автора, Великоросів зве всю Малоросію образливо тетерваками, тому що тетервака вважають дурним птахом. Але Сковорода бере під захист своїх земляків, твердячи, що тетервак – птиця дурна, але незлоблива. Не той дурний, який не знає, а той, хто знати не хоче. Найбільш небезпечними Сковорода вважає лицемірів і підлабузників, які є, за його словами, тиграми і сиренами. Під виглядом скром-

ності Сковорода насправді захищає честь українців від «премудрих» сусідів з панівної нації, які вже тоді у XVIII столітті після підкорення гетьманату і Січі почали звисока дивитись на Малоросію. На нашу думку, на це місце з творів Сковороди варто звертати увагу, тому що він справедливо вважав, що ситуація України була дуже не вигідною, і в першу чергу треба було зберегти її честь, він хотів повернути її убогість на її користь, твердячи, що з погляду моралі вона вища від високомірності «старшого брата». Одночасно, Сковорода засуджує пишність церков, вважаючи, що це не узгоджується з убогістю Христа.

Далі розповідається про те, як тетервак попав у сіть і з великим трудом врятувався, а інші тетерваки не могли вирватись із сілець. При цій нагоді, з усього, що сталося, жайворонок і намагається виділити мораль, вважаючи, що тетервак надився на багатство, на їжу в сіті, і цим його заманили. У творі є застереження багатіям, бо втіху свою вони вже мають. Вислів взятий з Євангелія від Луки, глава 6, стих 24. Самий сюжет твору підказаний псалмом 91, стихом 3: «Бо він тебе вирве з тенет птахолова». Ось і цей псалом в українському перекладі:

1. Хто живе під покровом Всевишнього,
Хто в тіні Всемогутнього мешкає,
2. Той скаже до Господа: Охороно моя, та
Твердине моя, Боже мій!
Я надіюся на Нього,
3. Бо Він тебе вирве з тенет птахолова,
з моровиці згубної!
4. Бо пером Своім вкриє тебе, захираєшся ти!
Щит та лук – Його правда,
5. Не будеш боятися страху нічного,
Ані стріли, що вдень пролітає...

У цьому псалмі зустрічаємо архаїчну метафорику. Справа в тому, що за деякими уявленнями, колись Бог представлявся як могутній птах, який вкриває людину, і за асоціацією образів, вороги людини – ніби птахолови. На основі цієї символіки у творі «Убогий жайворонок» ідеться про ловлю птахів і про небезпеки, пов'язані з цим. Можливо, що і частота пташиних алегорій у творах Сковороди пов'язана з такою біблійною метафорику. До речі, в багатьох східних народів птахи мають особливе значення як посередники між небом і землею. Для Сковороди має значення і спів птахів, тому він вибирає як носія моралі в цьому творі птахоспівака жайворонка.

Твір завершується різдвяною піснею «Про убогість Христову». Сковороді сподобалось, що апостол Павло хвалив Христа за його скромне народження, і це підкреслюється у даній різдвяній пісні, яку автор подає у церковно-слов'янській мовній оболонці.

❖ ❖ ❖ До 300-річчя від народження Григорія Сковороди (1722-1794) ❖ ❖ ❖

Наталія БУРДУЖА

Григорій Сковорода.

Життя і творчість філософа, просвітителя, поета

Найвидатнішою постаттю в культурному й літературному житті України XVIII століття був філософ, мислитель, письменник Григорій Сковорода. Його багатогранна філософська і літературна творчість – остання ланка переходу від давньої до нової української літератури. Він вбачав сенс людського існування у самопізнанні. Цінував людську свободу. На запрошення Катерини II переїхати до Петербурга (ближче до двору) відповів: «Скажіть цариці, що я не покину України – мені дудка й вівця дорожчі царського вінця». На хресті над його могилою написанні наступні слова: «Світ ловив мене, та не впіймав...».

За життя письменника жоден з його творів не був надрукований українською мовою через заборону російського царизму на видання українською мовою. Тільки 1961 року був виданий двотомник, до якого увійшли оригінальні твори й переклади письменника. З творчої спадщини Григорія Сковороди залишилися збірка ліричних поезій «Сад божественних пісень» («Всякому місту – звичай і права», «Delibertate»), книга «Байки харківські» («Бджола та Шершень»), філософські трактати й притчі. Філософ вважав, що

справжня цінність мистецьких творів – у їх відповідності високим моральним вимогам.

Сковорода-лірик є одним з представників класичного бароко. Особливість творів Сковороди полягає в тому, що в ліричних поезіях він філософ, а у філософських працях – лірик. Головний зміст байок Г. Сковороди – не лише осуд негативних явищ тієї епохи, а й проповідь високих етичних істин. «Бджола та Шершень» – одна з байок, у яких Сковорода закликає людей працювати за здібностями, обстоюючи ідею «сродної праці».

Цікаво знати:

На купюрі 500 гривень фігурує Григорій Сковорода.

«Бджола та Шершень»

ПАСПОРТ ТВОРУ

Рід літератури: ліро-епос

Жанр: літературна байка

Напрямок: бароко

Тема: Розповідь про значення «сродної праці» в житті кожної людини на прикладі діалогу Бджоли й Шершня.

Ідея байки: праця повинна стати природною потребою для кожного.

Персонажі байки: Бджола – уособлення мудрої людини, народжена для збирання меду і займається саме цим. Шершень – уособлення паразитів, які звикли жити за рахунок інших.

Текст: Дві частини: фабула й сила. Сюжет у формі діалогу між Шершнем і Бджолою.

– Скажи мені, Бджоло, чого ти така дурна? Чи знаєш ти, що плоди твоєї праці не стільки тобі самій, як людям корисні, а тобі часто і шкодять, приносячи замість нагороди смерть; однак не перестаєш через дурість свою збирати мед. Багато у вас голів, але всі безмозкі. Видно, що ви без пуття закохані в мед.

– Ти поважний дурень, пане раднику, – відповіла Бджола. – Мед любить їсти й ведмідь, а Шершень теж не проти того. І ми могли б по-зłodійському добувати, як часом наша братія й робить, коли б ми лише їсти любили. Але нам незрівнянно більша радість збирати мед, аніж його споживати. До сього ми народжені і будемо такі, доки не помremo. А без сього жити, навіть купаючись у меду, для нас найлютіша мука.

❖ ❖ ❖ До 300-річчя від народження Григорія Сковороди (1722-1794) ❖ ❖ ❖

Сила [мораль]. Шершень – узагальнений образ людей, що живуть крадіжкою чужого і створені лише для того, щоб їсти й пити. Бджола ж – мудра людина, яка у природженому ділі трудиться. Багато шершнів без пуття кажуть: навіщо, наприклад, студентові вчитися, якщо нічого за це не має. Вони не розуміють, що справа, яка припадає до душі, дає найбільше задоволення. За природними законами живуть тварини (хорт, кішка, бджола) та наймудріші з людей (наприклад, давньоримський державний діяч і письменник Катон). Немає більшої радості, як «жити за натурою». Це означає не вдоволення низьких потреб, а виконання свого природного призначення в житті. Саме про таку близькість до природи сказав давньогрецький філософ Епікур: «Дяка велика блаженній натурі за те, що потрібне зробила неважким, а важке непотрібним». Дотримуватись таких правил у житті – значить догодити Богу, бо «усе в Ньому і Він в усьому».

Байка відзначається розгорнутим **сюжетом** і усталеною **композицією** – складаються з основного сюжету та моралі, або «сили».

Основна частина – оповідна (короткий діалог між Бджолою та Шершнем) – «сила»-дидактична частина (мораль), де автор на конкретних прикладах пропагує ідею «сродної» праці, наголошує, що

немає нічого кращого для людини, як жити за своєю природою. Мораль («сила») байки значно більша за оповідну частину.

Мова байки Сковороди багата на приказки, прислів'я, крилаті вислови. Автор використовує тварин як дійові особи з метою критично осмислити проблеми суспільного життя, простими, зрозумілими для широкого загалу прийомами наголосити на істинних цінностях, яких має прагнути людина: чесності, доброти, працьовитості, скромності, зневазі до чинів і високих титулів.

У байці «Бджола та Шершень» письменник подає діалог двох дійових осіб – зарозумілого, пихатого, обмеженого і «поважного дурня» Шершня та Бджоли, яку пан радник називає дурною, бо вона виконує роботу, що приносить користь іншим. Шершню важко зрозуміти мудрість Бджоли, яка впевнена в тому, що «незрівнянно більша радість збирати мед, аніж його споживати». Головна думка байки криється у позиції Бджоли: праця повинна стати для людини природною потребою. Щастя людини – трудитися «у природженому ділі». Байка набула неабиякої популярності, бо проголошувала мораль трудового народу: у праці людина відчуває радість буття, а в безділлі деградує.

Звичайного людського щастя, як уважав Сковорода, можна досягти лише завдяки працьовитості. Праця є внутрішньою потребою кожного.

Афоризми Григорія Сковороди

Безумцеві властиво жалкувати за втраченим і не радіти з того, що лишилось.

Ти не можеш віднайти жодного друга, не нашукавши разом з ним і двох-трьох ворогів.

Скільки зла таїться всередині за гарною подобою: гадюка ховається в траві.

Визначай смак не по шкаралупі, а по ядру.

Більше думай і тоді вирішуй.

Хто добре запалився, той добре почав, а добре почати – це наполовину завершити.

О, коли б змога писати так само багато, як і мислити!

Уподібнюйся пальмі: чим міцніше її стискає скеля, тим швидше і прекрасніше здійснюється вона догори.

Хіба розумно чинить той, хто, починаючи довгий шлях, в ході не дотримує міри?

Юрій КОВАЛІВ, професор Київського національного університету імені Т. Шевченка,

УКРАЇНСЬКА ЛІРИКА РУМУНІЇ

Філософічні видіння Михайла Михайлюка

Збірка «Інтермеццо» (1971) вказує ніби на тимчасовий перепочинок ліричного героя (*alterego* – автора) від ненастанних суперечностей буття, хоча насправді він так і не спромігся їх уникнути, ні примирити. Однойменний вірш інтригує певними натяками («щемом відлуння у небуť втіка», мрії «світом ширяють із ночі проваль»), які автор не збирається «пояснювати», бо йому важливо розібратися в собі; на припущення В. Антофійчука, важливими для розуміння «ключових амбівалентних символів» книжки творчості письменника постають вірші «Дзвонар» й «Балада про каштани», які виявляють взаємопротилежні вектори життя і смерті, пов'язані із дзвіницею – «віссю між небом і землею». Водночас поета бентежила не завжди подолання дистанція між можливим і дійсним, фатальна неспроможність людей, схожих на «незрячі дерева у лісі», вийти з глухих екзистенційних кутів. Тому в переважно експресіоністичних верліброїдах, іноді пожвавлених оказіональною римою, категорія прекрасного поступається перед категорією трагічного. За ліричним героєм «назирці / Ідуть привиди», але не в готичному сенсі чи в уособленні фобій. Вони радше втілюють мнемонічні символи, вкидаючи в його душу «дурманний трунок – / Замерзлі зорі / Білим вогнем...», не дають йому спокою «в жодній улоговині / Мого єства». Аби збагнути гаразд не засвоєну сутність їхніх уроків, треба зануритися в минувшину через товщу успадкованої мови, виловлювати «Здичавілі слова, / Як предки ловили / Диких коней / У скіфських степах», приручити їх, як «мужчини» пестили «своїх і чужих жінок». Проблема неадекватної екзистенції полягає в нерозумінні смислової й референційної основи етногенетичної пам'яті – належно не пошанованої мови, що, на думку поета, закорінена в праукраїнській семантиці

скіфів. Часова дистанція перешкоджає адекватному засвоєнню цієї духовної спадщини, тому ліричний герой, виловлюючи «гарячі й солоні слова», заздрить предкам. Приборкання слова важливе й для поета, який має справу з некерованою стихією творчості, символізованою й образом коня, що має особливе значення в ліриці.

Життя складається з неминучих втрат і нереалізованих можливостей, тому, здавалось би, не варто побиватися за тим, що «забрали / Птахи з собою / Літо у вирій», що «пливуть кораблі / Десь без тебе», що «ти, мабуть, ще не бачив, / Як квітує лілея. / Ще з твого ребра / Не родилася жінка», якби не контраверсійне питання, котре ставить під сумнів щойно

наведені аргументи: «І, нарешті, / Що ти знаєш про себе?». Воно спонукає до спростування заспокоїливих тверджень, до активізації вольових зусиль іманентного самоствердження, бо «твій світ – лиш в очах... / Чи пробував тримати його на плечах, / Навіть, якщо в людини / Одне плече вище?» («Застереження»). Філософічні медитації спрямовані на пошуки особистісної ідентичності. Ліричний герой покладається на інтуїтивно-логічні можливості перевірки себе в різних ситуаціях, аби не потрапити у пастку симулякрів. У вірші «Куди мене розум

веде...», назва якого вжита рефреном, метафоровано прийом «спроб і помилок» через низку екзистенційних випробувань із стежками «розлук і забуття», днями, що сповзли «у безвість», здімилими «божевільними кінсьми». Поет доходить висновку потреби бачення світу таким, яким він є, де «голос твій ніколи не лукавив». Ліричний сюжет внутрішнього діалогу завершено без остаточної розв'язки: «Куди мене розум веде, / Відлига серця там, / Вітри – недовірені. / Роздум...».

Філософічна збірка «Інтермеццо» не витримана на рівні напруги інтелектуальної пристрасті, занеженої вправними експресіоністичними замальовками природних стихій («Розколоте небо», «Білий

вершник»), віршовою риторикою з Титанами («Дзвонар»), типовими віршами про травми Другої світової війни («Балада про неповернення»).

Віртуальні мандри Михайла Небиляка

Визначальним пафосом збірки «Криниці очей моїх» (1972) Михайла Небиляка стала жага мандрів, що додає його номадичній ліриці романтичного серпанку. Ліричний герой поринає в подорожні враження, що, концентруючи, крім слухових, зорові, дотичні відчуття в тонку синестезію, накладаються, мов слайди, витворюють рухому картину, явну й оніричну («Ліси густі дихають дико, / і тупіт вітру чути скрізь», «І ніч лежить місяцем вбита, / і квіти родяться у сні, / а ти біжиш вогнем вповита / і снишся рожею мені»). Складається враження, що подорож радше вифантазована, подана з позиції нульової фокалізації ліричного героя, в кістках якого «забагато тиші». В ускладнених, багатоплощинних метафорах розгортаються різні проєкції з певними істотами, предметами, просторовими перспективами («очі собачі дишуть сіллю пустинь, / дорога плаче походи довгі»), важливими діями, сповненими несподіваних асоціацій («дитина родиться в сні цеглини»), порадами («Тримайте більше на сонці руки, / бурю і дощ чимдуж пригорніть»), посиленнями на Анну, «дружину Маноло» (Ану), яку головний герой румунської легенди замурував її в церкву. Тропіка подорожі зазнає ненастанних одивнень і смислових трансформацій. Усталеної семантики в сюжеті мандрів не існує («Вечір встромляє копита в озера, / падаючи зі стогнанням зірок, / і смола застигає у соснах...»), утруднюється суперечністю бажань й алогізмів («Я хочу жмуток світла, / а люди кричать до зір...»). Отримавши «жменю днів» від якогось чоловіка зі згашеною свічкою в руці, ліричний герой стилізує молитву як запоруку вдалого мандрування, що має за собою великий досвід: «В ім'я моє і твоє, Подорожній, / хай стануть крильми наші кістки, / хай сон стане із предків / закованих землею». У такому разі доречна апеляція до Колумба, від імені

якого подано відкриття нових просторів: «Кидаю якір! / Чую, як болять мене береги, / коли глянути хочу крізь води дикі / туди, де пропав голодний бог». Образ дороги концентрує в собі семантику болю неминучих розлук («Дорога якось надвоє рветься / у твоїй заплаканій хустині...») і страхів, пов'язаних з неминучими втратами: «Я завжди боюсь, / що втрачу руку одну, / коли очі мої осінню пахнуть, / а чоло моє не має піску». Метафора, перенавантажена плетивом непряснених, віддалених асоціацій, на перший погляд, може видатися сюрреалістичною, хоча йдеться про закодовані в артистичну тропіку фобії, адже М. Небиляк видав збірку в тридцятьтрьохрічному віці, що здавався йому, очевидно, вже «осіннім», хоча автор ще мав достатньо часу для себе, а не для піску. Уявити таким він міг свого ліричного героя, якого бентежила можливість бути не зреалізованим, підтвердити сподівання найрідніших людей: «я боюсь майже завжди / що втрачу один крок, / коли море бурі голодне, / а мати плаче, щоб роки напоїти».

В доробку М. Небиляка є поезії з іншими мотивами. Містка, стереоскопічна метафора схоплює і трагічні фабули з хрестом, біля якого ніч, «убита місяцем лежить» (йдеться про загиблого вівчаря, якого навідувала дівчина), і драматичні колізії родової пам'яті, руйнування якої обертається катастрофічними наслідками, тому ліричний герой запевняє, що цілуватиме «ту поранену землю, / де колись був батьківський поріг», шукатиме «в цій пораненій глині / невимовлені слова, / незнану любов, / небачені портрети, / незаплакані очі, / невтомлені руки...», тобто не здійснену за трагічних обставин долю родини. У лабіринті складних тропічних структур спостерігається амбівалентна магія образних перетворень, тільки-но «дитина / торкнула руками райдугу, / що пронизує моє тіло», як з нього «вилетіли птахи», «заспівали краплі дощу / на грудях спухлої глини». Сюжетна динаміка нагадує кінематографічний прийом нестримного руху: «Дорогою обшитою соснами / біжить дитина із сонцем в очах, / із сонцем розп'ятим, / і вітри палають, / і сосни горять край шляху, / де дитина паде, / піднімається і далі біжить».

(Продовження на 16 с.)

Вітаємо з нагородою!

Корнелій Ірод удостоєний найвищої нагороди Національної спілки письменників України – медалі «Почесна відзнака»

Корнелій Ірод (нар. 1937 р.) – одна із чільних постатей сучасної української літератури Румунії, член Спілок письменників Румунії (з 1968) та України (з 1990). Здобув філологічну (відділення слов'янських мов і літератур за спеціальністю українська мова та література та додатково спеціальністю – румунська) та теологічну освіту в Бу-

ка інтимної та пейзажної лірики «Вечірня молитва» (1973). Згодом і донині видав понад 30 книг оригінальних творів і перекладів як українською, так і румунською мовами.

Письменник Корнелій Ірод – член Спілки письменників Румунії з 1968 року та Національної спілки письменників України (Київ, 1990 р.), член ПЕН-клубу України та один із засновників Союзу українців Румунії.

Вітаємо високодостойного письменника з нагородою і бажаємо йому міцного здоров'я та нових творчих здобутків!

харестському університеті, до 1972 р. працював у Педагогічному видавництві, інспектором Державного комітету культури та мистецтва, опісля – священник румунської православної парафії, протоієрей.

Початки літературної діяльності Корнелія Ірода припадають на другу половину 1950-х років, коли в різних мистецьких збірниках, альманахах, періодичній пресі почали з'являтися його оповідання, вірші, репортажі. Книжковим дебютом стала збір-

За дорученням своїх побратимів із НСПУ високу нагороду Корнелію Іроду вручив проф. ЧНУ Володимир Антофійчук під час святкування Дня української мови в Румунії.

УКРАЇНСЬКА ЛІРИКА РУМУНІЇ

(Продовження з 15 с.)

Гармонійнішою постає любовна історія закоханих, яким «малина / співає далеко в ярах». Ліричний герой не приховує еротичного неспокою, особливого передчуття, адже, за його зізнанням, «сонце пасеться / в моїх схвильованих травах».

Силабо-тоніка чи верлібр не складали проблеми М. Небилякові. Він звертався до них, тому що так йому писалося. Настанова версифікаційного випробування спонукала його і до твердих строфічних форм на кшталт сонетоїда «Фіванський вечір». Поет дозволяв

собі римувати або не римувати катрени й терцети, вжити тавтологічну риму. Його цікавила можливість передати в класичній віршоформі містичну картину грецького міста з тигром закованим, совами «з моху гнилого», гірким голодом в «пташиних грудях», з розплетеним зірками, котрі бігають по небу, й богами, які «сміються десь в нічних галереях». Віршова структура правила авторові за основу втілення метафори, котра набувала філософського, онтологічного сенсу людського існування в духовних вимірах, в артистичному оприявненні неідентичних ідентичностей.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LXXXI)

Літературознавство.

31. Дослідницькі напрямки.

1. Українсько-румунські літературні зв'язки

(Продовження з № 341)

Літературні болгарсько-, сербсько-хорватсько-, чесько-, словацько-, російсько-, українсько-румунські літературні зв'язки стали одним із пріоритетних дослідницьких напрямків кафедри слов'янських мов Бухарестського університету, яка зразу після заснування 1956 року Асоціації славистів Румунії, стала її головним завідувачем й дослідницьким осередком.

До літературних зв'язків перш за все слід зачисляти зв'язки **усної літератури (фольклору)**, подібні, але й відмінні від писаної літератури. Їх можна б поділити на дві категорії. До першої зачисляти ті фольклорні зв'язки, які ілюструють проникнення постатей одного народу у фольклор сусіднього народу (наприклад, образ румунського опришка Пінті Хороброго в українському карпатському фольклорі, і, навпаки, постать українського опришка Олексі Довбуша в румунському фольклорі), рідше – проникнення окремих творів одного народу у творчість сусіднього, як, наприклад, румунської «класичної» казки «Tinerete fără bătrânețe și viață fără moarte» («Молодість без старості й життя без смерті»), побутування якої я записав у марамороському українському ареалі.

Друга категорія фольклорних зв'язків набагато складніша, для виявлення її аспектів слід брати до уваги жанрові співвідносини фольклорних видів, часто проявлених у приграничних міжетнічних ареалах, як це видно буде з подальшого, не вичерпного, а тільки принагідного ілюстративного представлення.

Румунсько-українські фольклорні зв'язки започаткував «патріарх» румунської фольклористики (мовознавства взагалі) Богдан Петрічейку Хаждеу¹. У наш час ними частково зайнялась у своїй докторській дисертації Магдалина Ласло-Куцюк, перетвореній нею

у студентський спецкурс².

Фольклорні зв'язки виявляються науковим дослідженням закономірностей внутрішнього фольклорного процесу, що проявляються у них (у закономірностях) діючими факторами – *інваріантом*, *варіантом* та *варіантними близькостями*³. Інваріант – це завершена, остаточна стійка форма твору (пісні чи казки), що в усному побутуванні залишається *незмінною*, як серед сучасників (у синхронному/горизонтальному плані), так і серед наступних поколінь (в діахронному/історичному плані). А *варіант* – це, в основному, той же, що й раніше, твір, але все ж таки не зовсім тотожний з його ранішньою формою, бо під час його виконання він зазнав певних змін, талановитий його виконавець, як образно висловлюються українці, до чужого доброго додавав своє краще. Тобто, варіант – це відтворення чогось існуючого, яке намагається залишитись незмінним, але одночасно відрізняється від того, що було, чи то в головних рисах, чи в другорядних. Варіантові властивий подвійний характер: в ньому завжди існує напруга між *існуючим*, *традиційним* і *новим*, і процес виникання нових варіантів не припиняється, – *остаточних* варіантів немає, бо фольклорна варіантність полягає у постійному знищенні існуючих і створенні нових варіантів способом відкидання і додавання близьких образностей.

Зразковим прикладом «хисткого» підходу у визначенні *інваріанту* можна б уважати пісню «Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш», в якій наявне ім'я господаря Молдови Штефана Великого (Ștefan cel Mare), що привело до мислимих пісенно-історичних зв'язків.

(Продовження на 18 с.)

1 B.Hasdeu, *Poezia populară ruseană în legătură cu istoria română*// «Columna lui Traian», VII, V, 1876.

2 Lector dr. Magdalena Laszlo-Kuțuik, *Relațiile literare româno-ucrainene în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea. Curs special*. – Centrul de Multiplicare al Universității din București. – 1974.

3 Детальніше див.: Gyula Ortutay, *Variante, invariante, afinități (Legitățile culturii tradiționale orale)*// «Analele Universității București. Seria Științe Sociale. Filologie». -10, 1961, p. 15-6.

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (LXXXI)

(Продовження з 17 с.)

Пісня збереглася в укладеній 1571 року вченим-монахом, членом Чеського братства Яном Благодославом праці «Gramatika česká», виданій Граділем (Hradil) та Іречекком (Jireček) аж 1857 року. Цю пісню Іван Франко вважав «перлиною (української) народної творчості», «найстарішим записом народної пісні цілої Слов'янщини»⁴. У граматиці Яна Благодослава пісня наведена з паспортизацією, яка завдала багато мороки її дослідникам: «Piseň slovenska od Benatek, kdež hojné jest slowáků nebo arwatů, přinesená od Nikodímá» («Словенська пісня із Бенаток, де є багато словаків і хорватів, принесена Никодимом»). Перший видавець Чеської граматики, галицький українець Василь Ковальський у своїй праці «Благослав і діалект словенський»⁵ географічну назву *Бенатки* ідентифікував з італійською *Венецією*. Незалежно від Ковальського, до того ж висновку дійшов і Богдан Петрічейку Хаждеу в статті «Ștefan cel Mare și Italia»⁶ («Штефан Великий та Італія»), надрукованій у керованому ним журналі «Columna lui Traian», місцем побутування пісні помилково вважаючи Венецію. Його відзначення стосовно мови пісні – вірне: її мова це не словацький чи хорватський діалект, а – «чисто рутенський, яким розмовляють до сьогодні так звані рутени з Буковини та з півночі Молдови» («...un dialect curat rutenesc, precum vorbesc până astăzi așa-numiții ruteni din Bucovina și din nordul Moldovei»), «тільки пісня записана Благодославом давньою богемською орфографією» («... nu mai scris de către Blahoslav cu vechea ortografie boemă»). Далше відзначення Богдана П. Хаждеу – у зв'язку з першим його помилковим відзначенням, – геть фантазійне: «...як видно, деякі рутени, блукаючи у Венеції, жили там поміж слов'янами Далмації, і з-поміж них завжди багато було в Ломбардії, і на них попав Никодим» («Se vede că o seamă de ruteni, rătăcind la Veneția, unde a dat peste dânșii Nicodim, trăia acolo printre slavii din Dalmația, de care au fost totdeauna mulți în Lombardia»). Третє відзначення – напівдостовірне, напівсумнівне. Хаждеу вважає *безсумнівним* складення пісні у Молдові, (і) породжене «власною уявою у нас рутенської колонії» («În orice

caz, cântecul se compusese în Moldova, ieșind din propria imaginație a coloniei rutene de la noi»). Сумнівною здається думка П. Хаждеу, що пісня «Дунаю, Дунаю...») – це «переклад якоїсь румунської балади, яка загубилася», «яку до певної міри міг би реставрувати геній Васіле Александрі». Гіпотезу Б. Хаждеу поділяли й інші фольклористи до наших днів, одні вважаючи постання пісні з можливих досі невиявлених румунських джерельних матеріалів чи з якихось подібних пісень або пісенних формул. Васіле Александрі, додам я, не реставрував якусь втрачену румунську баладу, а здійснив власним стилем утричі довший переклад української балади. У статті Богдана Хаждеу наявне ще одне відзначення, яке мимовільно мислимо пов'язує дослідницьку дію із жанровою природою пісні. Хаждеу пише: «...коли Сенат Республіки Святого Марка обговорював по-латинськи чи по-італійськи воєнні тріумфи румунського господаря, тоді ж на набережній Венеції можна було почути по-слов'янськи чудову баладу про його любовні (підкреслення моє – *I. P.*) перемоги» (рум. «victoriile amoroase ale domnului român»). «Невже ж хто-небудь міг сподіватися потрапити на еротичний (підкреслення моє – *I. P.*) елемент (рум. вираз Хаждеу: «elementul erotic al viteazului nostru național») нашого національного витязя, що лунав на узбережжі Адріатики, прихистившись потім у богемській граматиці». Суголосно із підкресленими відзначеннями пізніші дослідження зачислять пісню у розряд обрядових.

Мову пісні досліджували О. Потебня⁷, І. Франко у цитованій праці, І. Панькевич⁸, С. Томашівський⁹ та інші¹⁰. Перші два стверджували український її характер. Цю думку поділяв й І. Панькевич, який пішов значно далі, вважаючи пісню належною лемківським говіркам Бачви¹¹. Томашівський аргументував український характер мови пісні, але відзначав і наявність у ній ряду словацьких елементів, підтверджуючи таким чином гіпотезу Ковальського про походження пісні із зони діалектної словацько-української інтерференції та навіть аргументував ідею, що під назвою *Benatky* Ян Благодослав мав на увазі не італійську *Венецію*, а одне із словацьких поселень. Цю думку пізніше поділяв й Іван Франко.

4 І. Франко, *Студії над українськими народними піснями*. – Т. I. – Львів, 1913.

5 В. Ковальський, *Благослав і діалект словенський* // «Сборник отечественный», Відень, 1856.

6 В. Р. Hasdeu, *Ștefan cel Mare și Italia* // «Columna lui Traian», nr. 21, 1870.

7 А. Потебня, *Малорусская народная песня по списку XVI века*, Воронеж, 1877.

8 І. Панькевич, *Пісня про Штефана-воєводу як пам'ятка лемківського шариського говору* // «Linguistica slovaká», t. IV-VI, 1946-1948, s. 354-367.

9 С. Томашівський, *Замітки до пісні про Штефана Воєводу* // «Записки наукового товариства імені Шевченка». № 806, 1907.

10 А. Потебня, Цит. праця.

11 І. Панькевич, Цит. праця.

Ритміко-стилістичні особливості пісні розглядали Ф. Колесса¹² та Орест Зілінський¹³.

У фольклористиці виявлялась спільність мотивів пісні «Дунаю, Дунаю...» з народною пісенністю інших народів¹⁴.

Широко обговорювалась історичність чи історична основа її постання та достовірність оспіваного в ній героя. Б. Хаждеу сумнівався в її історичності, вважаючи, що це мандрівний сюжет на тему *випробування кохання* (рум. *proba iubirii*). Один з наступних румунських авторів, а саме К. Чукіндел¹⁵, навпаки, вважав пісню цілком відповідною історії та фольклорові румунського народу темою боротьби проти загарбників, а нелегке визначення моменту її постання вважав 1457 – рік взяття Штефаном Великим фортеці Кілії¹⁶. Антон Балоте (1901-1971), продовжуючи започатковану Богданом Хаждеу традицію наукового дослідження пісні, судячи по солідній його 399-сторінковій монографії *Izvoarele baladei populare românești (Colecția «Mythos»)* (Джерела румунської народної балади, колекція «Мітос»), у статті про «слов'янсько-румунську літературу епохи Штефана Великого»¹⁶ вперше в Румунії по-науковому обґрунтував 1958 року історичний характер пісні «Дунаю, Дунаю...», гіпотетичне її постання датуючи взяттям 1465 року воєводою Штефаном турецької фортеці Кілії. Гіпотезу Антона Балоте заперечили О. Зілінський та румунський фольклорист Александру Амзулеску. Перший, у згаданій із «Збірнику Музею укр. культури у Свиднику», уважав, що гіпотеза Балоте не може нікого переконати, «кому відомі фольклорні зв'язки й залежності пісні», а Александру Амзулеску в передмові до укладеної ним збірки «*Balade populare române*» («Румунські народні балади») не знаходив «жодних підстав, як уважав Балоте, припустити, що наречена Штефана Великого із слов'янської пісні – це Клія 1465 року. Амзулеску взагалі відкидає історичний характер пісні та вбачає генетичний її зв'язок з колядками давнього періоду, коли пісня «Дунаю, Дунаю...» ще не відокремилася від колядки. Це, додаю я, – загадкове, гіпотетичне питання, яке ніхто досі не пробував в'яснювати.

Антон Балоте намагався знайти «історичне ядро» пісні, вдаючись до фольклорних паралелей, і нарешті підсумував, що шукане ним «історичне ядро» наявне у «славо-румунській дунайській поезії XV-XVI сторіч», на основі чого пісню «Дунаю, Дунаю...» вважає історичною, як додатковий аргу-

* * *

Дунаю-Дунаю, чому смутен течеш?
[Ой як же Дунаю смутному не течі,
Що дно його точуть студені криниці,
А посередині та рибоньки мутять],
На версі Дунаю три роти ту стою?
Первша рота турецка,
Друга рота татарска,
Трета рота волоска.
В турецькі-м роті шаблями шермую,
В татарські-м роті стрілками стріляю,
В волоскі-м роті Стефан-воєвода,
В Стефанові роті дівониця плачет,
[Дівониця плачет], плачучи повідат:
«Стефане-Стефане, Стефан-воєвода!
Альбо ме[не] пуйми, альбо ме[не] лиши!»
А што ж ми [од]речет Стефан-воєвода?
«Красна дівонице, пуймил бих я тебе,
[Красная] дівонько, неровнай ми єси;
Лишил бих [я] те[бе], миленька ми єси».
[І] што ж му [од]рекля [красная] дівонька?
[Одрекля дівонька]: «Пусти мня, Стефане!
Скочу я у Дунай, у Дунай глибокий.
А хто мя доплинет, [то] єго я буду».
Ніхто не доплинул красну[ю] дівоньку,
Доплинул дівоньку Стефан-воєвода,
І узял дівоньку за білу ї ручку:
«Дівонько-душенько, миленька ми будеш».

Варіант тексту,
реконструйований Іваном Франком

мент подаючи факт уособлення в образі дівчини – фортеці. Хистка «аргументація» А. Балоте, відзначу я, заперечується хоча б утотоженням дівчини з фортецею в українських й румунських обрядових піснях, в яких дівчина спонукує молодця здобути/завоювати фортецю, а цим і її – власниці фортеці. Якщо б сприйняти положення Балоте стосовно «історичного ядра», то й обрядові пісні з вищеподаним змістом слід би уважати історичними?! Достовірні й недостовірні погляди А. Балоте про історичність пісні «Дунаю, Дунаю...» докладно викладені О. Романцем у підрозділі «Українська пісня і молдавська історія» його монографії «Джерела братерства» (Вид-во Львівського університету, 1971. – С. 122-128).

(Далі буде)

11 Панькевич, Цит праця.

12 Ф. Колесса, *Віршова форма старовинної української народної пісні про Стефана Воєводу* // «Народна творчість та етнографія», 1963, № 1.- С. 116-123

13 О. Зілінський, *Історичні та жанрові риси пісні про Стефана воєводу* // «Науковий збірник Музею української культури в Свиднику». 36. І, Пряшів, 1965, с. 214-222.

14 H. Smicik, // *Toboznja hrvatska narodna pjesna u veskoj gramatici J. Blahoslava* // «Zbornik za narodne živote i običaje južnih slavena», XXIX, Zagreb, 1933, s. 90-93.

15 C. Ciuchindel, *Ștefan cel Mare în literatura popoarelor vecine* // «Steaua», 1859, nr.5, p. 30-32.

16 A. Balotă, *Le littérature slavo-roumaine a l'époque d'Etienne le Grand* // «Romanoslavica», I, București, 1958, p. 210-236.

Володимир АНТОФІЙЧУК

професор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

БІБЛІЙНО-ХРИСТІАНСЬКИЙ КОНТЕКСТ РОМАНУ МИХАЙЛА ТРАЙСТИ «БЛЯШАНИЙ ХРИСТОС»

Сучасна епоха характеризується складністю взаємодії численних буттєвих і ціннісних концепцій, докорінними змінами в розстановці соціально-ідеологічних і морально-етичних акцентів у розвитку всієї світової цивілізації. Тому цілком закономірно, що персонажі і трансформаційні колізії біблійно-християнських структур все частіше домінують у сучасному літературному просторі. Багатопланова універсальність біблійного сюжетно-образного матеріалу стає підґрунтям нових літературних версій старозаповітних і новозаповітних подій, що дає змогу письменникам кардинально переосмислювати значущість християнського вчення, особливо в період гострих духовних криз.

Активізація звернень сучасної художньої літератури до біблійних образів Адама та Єви, Ісуса Христа та Марії Богородиці, Іоана Хрестителя та Марії Магдалини, Каїна та Авеля, Понтія Пілата та Юди Іскаріотського – явище цілком закономірне, позаяк епоха насильних спроб запровадити тотальне безбожжя продовжує провокувати масштабні війни, колосальні жертви, спалахи неймовірної ненависті й жорстокості, що змушує людство переглядати ставлення до християнських морально-етичних заasad. Саме тому євангельський образ Ісуса Христа та його вчення знову увійшли до актуальних тем літератури й мистецтва, в чому зосібна переконує новий роман Михайла Гафії Трайсти «Бляшаний Христос» (2020).

У проблемі дослідження трансформації біблійно-християнського сюжетно-образного матеріалу в українській літературі вирізняється один аспект, що завжди викликає найбільшу полеміку читачів і критиків, які орієнтуються на догматичні підходи. Це стосується проблеми зображення Ісуса Христа в художній літературі, яка з погляду об'єктивних і суб'єктивних факторів зорієнтована на однозначне тлумачення загальнолюдського євангельського персонажа. Якщо, приміром, при використанні письменниками образів Юди або Пілата на перший план висувається розробка плану розвитку подій і створення осучасненої системи поведінкових і морально-психологічних мотивувань, то стосовно образу Христа такий підхід дуже рідко дає позитивні з по-

гляду загальнокультурної традиції наслідки. Адже поведінка персонажів Біблії пізнається передовсім через **дію** (вчинок), тоді як «інструментом» впливу Месії на навколишній світ виступає **слово**¹.

За авторським визначенням, твір «Бляшаний Христос» – роман в оповіданнях, кожен компонент якого становить самостійну одиницю в загальній структурі тексту і водночас рухає його сюжетний розвиток до спільної розв'язки. Так, перше оповідання «Єдиний ідол, єдиний Бог, єдиний Спаситель...» виконує в романі нестандартну функцію експозиції. Завдяки цьому з'ясовуються первісні відомості про основне місце подій – сільське роздоріжжя, на якому встановлено бляшане розп'яття Ісуса Христа, – що в контексті твору набуває особливого символічного значення і звучання своєрідного сакрального простору, освяченого кров'ю невинної жертви. Тут же подається інформація про головних персонажів роману, поведінка яких трактується кризь призму біблійних подій, що загалом допомагає авторові колоритніше відтворити типову соціально-побутову та морально-психологічну атмосферу марамороського села періоду великих суспільно-політичних зламів.

Однак найважливіше полягає в тому, що початкове оповідання орієнтує реципієнта на осягнення суті тих ідеологічних, морально-етичних і психологічних чинників, які провокують основні конфлікти всього роману. Йдеться передовсім про двоїсту природу людини, про боротьбу в ній тілесного і духовного, що в разі перемоги першого призводить до моральної деградації особи, а інколи навіть і до трагічних наслідків. Письменник наполегливо шукає причини цих негативних явищ, котрі, на жаль, стали досить помітними в сучасному світі. Одна з них, як наголошується у творі Михайла Трайсти, – це легковажний відступ людини від тих ціннісних орієнтирів, що їх протягом тисячоліть виробляла і вдосконалювала світова цивілізація. Маю на увазі геніальні уроки практичної моралі, які людство отримало завдяки приходу Ісуса Христа та проголошеного ним учення. Відхід від них веде як окрему особу, так і всю земну спільноту не лише до глобальної катастрофи, а й до як духовного, так і фізичного самознищення. Невипадково видатний

¹ Див.: Антофійчук В. Євангельські образи в українській літературі ХХ століття : монографія. Чернівці : Рута, 2001. С. 75.

релігійний діяч сучасності Любомир Гузар слушно зауважив: «Основна проблема України (додам: і всього світу. – В. А.) – це моральна деградація, а все інше – наслідки».

Критика давно вже помітила часте звернення Михайла Трайсти до ідей та образів Біблії, що, очевидно, йде насамперед від його світоглядних переконань і блискучого знання тексту першоджерела. У розмові з автором цих рядків письменник зізнався, що ще в дитинстві Свята Книга полонила його своїм змістом, і відтоді він принаймні раз на рік заново перечитує весь її текст. А це, напевно, дає йому можливість не лише постійно розвивати високий потенціал своїх світоглядних позицій, а й вивіряти за ними ті гострі колізії людського життя, що їх він майстерно узагальнює і моделює у щедрому різноманітті власних художніх версій.

Біблійний сюжетно-образний матеріал, який функціонує у творчості Михайла Трайсти, глибоко переосмислюється і співвідноситься з реаліями нашої дійсності, охоплюючи широке коло історичних, морально-етичних і соціально-психологічних проблем. Нові аспекти поглядів на загальновідомі події набувають особливо актуального звучання і, вписуючись у сучасний буттєвий контекст, допомагають письменникові формувати свій погляд на подолання духовної кризи, в якій опинилася сучасна людська спільнота.

За формальними ознаками роман «Бляшаний Христос» – дописування в оригінальній мистецькій формі історії земної присутності Сина Божого, сприйняття в нашу епоху його уроків практичної моралі як окремою особою, так і суспільством у цілому. Як відомо, традицію художнього осмислення образу Христа, показову появою численних творів великих епічних полотен, започаткував роман французького автора Ернеста Ренана «Життя Ісуса» (1863). Відтак протягом кінця XIX – XX ст. вийшла велика кількість романів, у яких інтерпретується образ Ісуса Христа як загальнолюдський символ милосердя і свідомої жертвності, актуалізуються християнські цінності, а події історичної або сучасної авторам дійсності моделюються крізь призму євангельських ідей (див., наприклад: «Quovadis» (1894 – 1896) Генріка Сенкевича, «Історія Христа» (1921) Джованні Папіні, «Плаха» (1986) Чингіза Айтматова, «Євангеліє від Томи» (1995) Романа Іванчука та ін.).

Водночас з'явилися і скандальні за своїм змістом твори, як, наприклад, «Остання спокуса Христа» (1951) грецького письменника Нікоса Казандзакіса, де розп'ятий Ісус марить іншим життям, в

якому він бажав би уникнути призначеного йому шляху Месії і Спасителя: «Він (Ісус Христос. – В. А.) піднявся на вершину Голгофи і зійшов на Хрест. Але й тут не закінчується його боротьба. На Хресті на нього також чекає спокуса – остання спокуса... Перед Христом постає інший, рівний і спокійний шлях людини, котра могла б послужити йому зразком. Ось він одружився, виростив дітей. Його люблять і поважають. І тепер, досягши старості, він сидить на порозі свого дому, задоволено посміхаючись при спогадах про пристрасні мрії своєї юності. Як правильно, як розумно він вчинив, обравши шлях простої людини! Що за безумне бажання врятувати світ!.. Така ця остання спокуса, що затьмарює останні миті Спасителя!»².

Роман Михайла Трайсти «Бляшаний Христос» побудований за оригінальною художньою версією, згідно з якою Ісус з висоти свого бляшаного розп'яття, встановленого край села, уважно спостерігає за всім, що діється довкола, часто відчуває несправедливе ставлення до себе з боку перехожих, терпляче вислуховує їхні докори й образи, але несхитно залишається відданим своїй божественній місії.

Схожий художній прийом застосовано в оповіданні Ольги Дучимінської «Сумний Христос» (1928), символічний підтекст якого зорієнтований на створення асоціативно-емоційних перегуків новозаповітних подій і реалій з повсякденним життям звичайних людей, що так чи так виражають своє ставлення до вчення й особистості Сина Божого. В оповіданні письменниці таким символом виступає кам'яна скульптура Ісуса, яка мовби незримо «бере участь» у людських справах. Ідея оповідання виражена в антитезі, що обрамлює розповідь. У заспіві підкреслюється: «На роздоріжжі стояв кам'яний Христос, веселий, воскреслий Христос. Проміння довкола його голови розсипало щастя, а усмінене обличчя розливало довкола супокій – і всі, що переходили роздоріжжям, кланялися Святому з радістю в душі»³. Але ідилію гармонійного співжиття брутально порушили темні сили: чорний бог засіяв землю зіллям смутку й зла, через що люди забули кам'яного Спасителя. Тому у фіналі оповідання акцентується інший морально-психологічний стан: «Сумний Христос не підносить своєї голови, не скидає тернової корони зі своїх скроней. Схилив голову й сумує людським горем і людським безсиллям. Приніс себе в жертву, воскрес, радий, що відкупив люд свій, – та люди знов прибили його на хрест і знов вложили терновий вінок замість корони слави...»⁴.

(Продовження на 22 с.)

² Казандзакис Н. Последнее искушение Христа. Москва, 1993. С. 6 – 7.

³ Дучимінська О. В. Сумний Христос : повісті, оповідання. Львів : Каменяр, 1992. С. 3.

⁴ Там само, с. 5

БІБЛІЙНО-ХРИСТІАНСЬКИЙ КОНТЕКСТ РОМАНУ МИХАЙЛА ТРАЙСТИ «БЛЯШАНИЙ ХРИСТОС»

(Продовження з 21 с.)

Ці емоційно-сміслові домінанти спрямовані на утвердження трагічних наслідків втрати народної віри в «церковного» Христа, забуття людьми вищих моральних цінностей: «Люди одурманені впади в тривогу, ходили один за одним в безладі й безраді, йдучи перед себе без цілі, застрашені й непевні»⁵. Строго зорієнтовані семантичні ряди оповіді, що «орнаментуються» фольклорними елементами, знищують аксіологічну відстань між євангельським образом та його легендарно-художньою інтерпретацією.

Ще більш очевидно «фольклоризація» новозаповітного матеріалу простежується в оповіданнях Ольги Дучимінської «Христос і поет» (1928) і «Великодня легенда» (1931), сюжетною основою яким послужила звістка про воскресіння Христа та реакція на неї людей і живої природи. В обох творах письменниці акцентує думку про майбутню нагороду за істинну віру і любов до Христа-благодійника людства та його захисника.

Важливу смислову функцію в романі «Бляшаний Христос» виконує образ роздоріжжя. Це не лише простір, де встановлено й освячено розп'яття, а й місце людських вагань, душевних сумнівів, дворушництва і смертного гріха. Саме тут вчинилося братовбивство, сталося самогубство, пролилася невинна кров, яка в контексті твору сприймається як викупна жертва гріховного села.

Наративний центр свого твору Михайло Трайста вибудовує як історію бляшаного розп'яття Христа, спорудженого за бажанням сільського злодія. Попри оригінальну художню умовність Бляшаний Христос у романі – це той самий Ісус Христос, про якого розповідають євангельські тексти. Христологія письменника передовсім морально-духовна. Як і в першоджерелі, його Ісус такий же людинолюбний і милосердний, «здатний простити гріхи повіям, злодіям, розбійникам, убивцям та найп'янішим з-поміж п'яниць»⁶. Водночас, як і в новозаповітних оповідях, романний Христос вкотре постає зрадженим, розп'ятим і покинутим. Тож не випадково в контексті свого твору письменник актуалізує євангельський епізод про зречення Петра як нагадування і застереження нам, нині суцям.

Персонажі роману Михайла Трайсти, а в художній проєкції не тільки вони, а й значна частина землян, як занепокоєно констатує автор, «настільки звикли до нього (до Ісуса та його вчення. – В. А.), що більше й не відчували його присутності, їм було байдуже, що Бляшаний Христос спостерігає своїм іржавим поглядом за їхніми вчинками» (с. 17). Багатозначною реплікою про те, що рідко хто з перехожих поклонявся Христовому розп'яттю, автор натякає на духовний занепад села. Над людьми, як довідуємося з роману, запанували найтяжчі гріхи: егоїзм, заздрощі, гордіня, жадібність, грошолюбство, підступність, пияцтво, внаслідок чого ними чиняться різні сороміцькі діяння й жорстокі вбивства, які аж ніяк не відповідають їхній Божій подобі.

На жаль, у своїх зухвалих, нищих і лукавих намірах людина зайшла надто далеко, насмілившись знехтувати тим найбільшим благом, яке спервовіку дано їй Вишніми Силами. Адже Господь Бог створив її не тільки за своєю зовнішньою, а й за внутрішньою подобою. Як повчав св. Афанасій Великий, «Бог став людиною, щоб людина стала Богом». Але людина, як не без іронії пише Михайло Трайста, забажала іншого, кинувши виклик своєму Творцеві: «Сотворім бога за образом нашим, за подобою нашою, і хай божествує над нами...», і відтоді людина за своїми образом та подобою творить богів з будь-чого: від глини до каменя, від заліза до золота, від паперу до дерева, творить їх як чоловічого, так і жіночого роду, тільки людина не посміла сказати: «Плодіться й розмножуйтеся, і наповнюйте небо!», так само, як не посміла посадити для своїх богів дерево пізнання добра і лиха та заборонити їм їсти плоди цього дерева... Ось так змагаються між собою Бог з людиною, і хто б міг сказати, котрий з них ліпший творець?.. Рукотворні боги безсоромно панують над століттями, насміхаючись над часом та ненаписаними законами плоті земної, а людина... бідна людина – Боже творіння, з праху взяте і в прах перетворюється... Скільки несправедливості!» (с. 29).

Своєрідне й неоднозначне тлумачення біблійної оповіді про створення людини набуває в романі «Бляшаний Христос» несподіваного повороту, який розгортається у двох площинах: християнській і язичницькій. З одного боку, людина визнає свого Творця і його владу над собою, а з іншого, – віддає йому на-

⁵ Дучимінська О. В. Сумний Христос : повісті, оповідання. Львів : Каменяр, 1992. С. 4.

⁶ Трайста М. Г. Стижерети : роман в оповіданнях «Бляшаний Христос», повість «Стижерети», оповідання. Бухарест : RCR EDITORIAL, 2020. С. 29. Далі, покликаючись на це видання, в дужках зазначатимемо лише сторінку.

лежне лише формально, з остраху за себе, без глибокої віри у християнські ідеали, без внутрішнього сприйняття і засвоєння усього Закону Божого.

Показовою з цього погляду видається поведінка сільського злодія-курокрада, розбійника й перелюбника Єреміє Драгобана. Заволодівши чужим скарбом і швидко розбагатівши, він намагається спокутати свої злочини спорудженням розп'яття Ісуса Христа. Таке прилюдне пошанування Бога презреним усім селом злочинцем – лише зовнішній ефект, який не має під собою ні щирості, ні покаяння. Адже Драгобан своєю поведінкою залишається таким же, як і був раніше. Більше того, його моральне падіння стає ще очевиднішим у зверхньому і зневажливому ставленні до односельчан, дружбі із бандою Павела Мотогни, відмові повернути Янкілю Федштейну бодай часточку з украденого в нього та його друзів. Та є в цій історії ганебного збагачення чи не найпоказовіший епізод демонстрації психології лукавої людини, нездатної на щире каяття у сподіяному злі. Єреміє Драгобан уперто наполягає на тому, щоби хрест для розп'яття Бляшаного Христа змайстрували саме з того дубового дерева, під яким він відкопав чужий скарб. Отже, той скарлучений дуб, який не годився навіть на дрова, став для підлого лиходія-відступника святим деревом-ідолом, своєрідною жертвою божеству грошей.

Але в житті Єреміє Драгобана стаються події, які, очевидно, докорінно вплинули на зміну його морально-психологічних принципів. Втрата синів, важке поранення-помста, яке поставило його на межу життя і смерті, народження онука спонукують злочинця переінакшити себе самого і стати на шлях духовного навернення. Він оновлює занедбане розп'яття Христа, а водночас змінює і спосіб свого життя, і разом з онуком приходять сюди щодня, щоби берегти спокій святого місця і думати про істинне призначення людини.

Чи Єреміє Драгобан, як і той врятований розбійник, що вмирав на хресті поряд із Сином Божим, заслуговує на прощення? Письменник, здається, не дає ствердної відповіді на це запитання, але натяк на неї таки вловлюється у підтексті заключних рядків роману: «Після того, як одужав через кілька років, Єреміє послав Марка за іконописцем, який відновив Бляшаного Христа. Потім приходив щодня і сидів на лавці під розп'яттям... Спочатку сидів сам... Опісля сиділи вдвох, він і Христос... Опісля почав приходити і малий Петрик з пшеничним волоссям та волюшковими очима. І сиділи утрьох...» (с. 131).

Сторінки «Бляшаного Христа», часто-густо сповнені драматичними, а то й трагічними сценами, навівають на роздуми про необхідність гуманізації

сучасного світу. Адже немає меж людській зарозумілості, жадобі, егоїзму, відчуттю безкарності. Звідси приходили і приходять найбільші нещастя. Моральна деградація заповонила весь світ, людина, оснащена найновішими технічними досягненнями і зброєю масового враження, уявила себе всесильною, внаслідок чого втрачає свою подобу, отриману за Божим благословенням. Ось чому поряд із любов'ю уживається ненависть, із вірністю – зрада, ось чому ігноруються християнські чесноти, заохочується розпуста, ось чому, за словами письменника, «на землі живуть не тільки люди, а й нелюди, які не бояться Слова Господнього» (с. 37).

У тривожних роздумах про сутність людини, сенс її буття і майбутнє в земному цивілізаційному просторі Михайло Трайста, як уже відзначалося, часто вдається до біблійних образів, сюжетів, цитат, алюзій, асоціацій, цитувань Святого Письма з тим, щоби в найавторитетнішому джерелі віднайти підтвердження своїм думкам і відшукати відповідь на болючі питання нашого враженого різними духовними недугами сьогодення. Тому-то в контексті роману «Бляшаний Христос» відлунюють біблійні оповіді про Каїна й Авеля, патріарха Юду та його невістку Тамару, праведника Йова, Марію Магдалину, апостола Павла, діяння Ісуса Христа, врятованого розбійника, ідеї Божих заповідей, книг пророків Ісаї і Даниїла, Пісні пісень, Євангелій та ін.

Активне використання письменником біблійного сюжетно-образного матеріалу відзначається різноманітністю концептуальних моделей, які не тільки поновлюють у пам'яті древні події, а й, що особливо важливо, пояснюють світогляд і психологію сучасної людини. З погляду відзначеного особливо показовою видається розробка в «Бляшаному Христі» біблійного мотиву братовбивства. Назва четвертого оповідання роману підкреслено орієнтує на антиномію *Каїн – Абель* і водночас пояснює суть конфлікту між синами Єреміє Драгобана Йоасафом та Афанасієм. Злочин Каїна стається перед хрестом Бляшаного Христа, що зрештою й допомогло викрити братовбивцю. Смерть Афанасія-Авеля сколихнула всіх і спонукала задуматися над причинами появи Каїна-Йоасафа. Очевидно, кров невинної жертви направила село до духовного просвітління.

У наш непростий і до трагізму напружений час Михайло Трайста демонструє благородну потребу сказати своє слово про Святу Книгу і про відкриту в ній істинну місію людини та її Спасителя. Які кожний небайдужий до цих проблем митець, своє покликання він убачає у тому, щоби хоч якоюсь мірою стати благовісником найвищих істин людяності й Божого правопорядку.

Усі філії СУР організували пам'ятні заходи до роковин Голодомору

Щороку в останню суботу листопада українці зі всього світу вшановують пам'ять жертв Голодомору 1932-1933 років, справжнього акту геноциду українського народу, організованого радянським режимом, який 90 років тому забрав життя близько 10 мільйонів українців: жінок і чоловіків, дітей і людей похилого віку.

До скорботного Дня пам'яті жертв Голодоморів усі філії СУР організували у співпраці з органами місцевого самоврядування пам'ятні заходи з нагоди 90-х роковин великої трагедії українців, яку спричинив сталінський режим конфіскацією всіх запасів зерна та основних продуктів харчування.

Водночас, за ініціативи голови СУР, депутата Миколи-Мирослава Петрецького, 23 листопада Парламент Румунії прийняв політичну заяву про засудження штучно створеного голоду 1932-1933 років в Україні (Голодомору), визнавши його злочином проти українського народу та людяності.

Румунські парламентарії рішуче засудили цей акт, спрямований на знищення українського народу, висловлюючи водночас солідарність з українським народом, який постраждав у цій трагедії, та віддаючи данину пам'яті мільйонам жертв штучного голоду 1932-1933 років.

Вікторія ФІДКЕВИЧ

Українці!!! Не можна забути!

(пам'яті Голодомору)

Десятиріччями вакууму печатка,
На довгі роки України крах.
Голодомору торттури нащадкам
пам'ять зтерли, залишивши страх.

Але...лиш пам'ятаючи
можна звільнитись.
Слава Богу, вже все на вустах.
Як же було цей жах пережити
вкарбувавши все те в головах?

Божеволіли, скніли, вмирили,
один одного їли, вбивали.
А хто вижив, - роками благали,
щоб всю правду ніколи не взнали.

Українці!!! Не можна забути!
І не можна простити це все!
П'ять мільйонів загиблих, чи дев'ять?
Чи то десять? – Хто знає про це?

Сухі цифри, за кожною – доля...
Чийсь муки, трагедія й жах...
України нестерпна неволя
оселилася в наших хатах.

Треба силу десь брати – вивчати!
Треба з рабства-покори втікати!
Пропускати крізь себе, повірте!
Треба діток своїх навчати –
пам'ятати то все, й відчувати.
Та не дати байдужими бути,
і не дати те все позабути.

Бо вернеться все в іншій личині.
Тож спіраль та життєва підступна:
як забудеш, - то будеш наступний...

Євген Гуцало

ГОЛОДОМОР

(Уривок з повісті)

Зарослий покільченою щетиною Гаркуша переступає поріг і стає на порозі поміж одвірків, як у рамі. За столом сидить хазяїн Павло Музика, по ліву руку від нього – хазяйка Марія, по праву руку – дочка Галя. Вони в шестеро некліпких очей дивляться на гостя, що похитується, ось-ось упаде.

Гість мовчить, і вони похмуро мовчать.

Зрештою, Гаркуша плямкає губами, ковтає суху слину й озивається:

– Їсте...

– Їмо, – бурчить хазяйка.

– М'ясо пахне, – принохується Гаркуша.

– Еге, свиню закололи, то ласуємо свіжиною, – наче не каже, а гаркає Павло Музика.

– Свиню? – не вірить Гаркуша. – Яку свиню?

– А ту, яку ти в нас не забрав!

Гаркуша морщить лоба, згадує:

– Свиню забрали.

Хазяйка злякано дивиться то на сусіда, то на чоловіка:

– Павле, Павле, хіба ми свиню їмо? Побійся господи, бо ще повірить. Бо прийдуть віднімати свиню, а де вона в нас?

– Кажи, що свиню! – сердиться хазяїн.

– Таж не свиню, а їжак! Їмо з молодією кропивою! Галя зловила їжак в горішині, а я нарвала кропиви.

– Кажи, що свиню! Хай слухає – й мучиться.

– Їжак, їжак...

Гаркуша плямкає пісними губами, наче заповзяв-ся жувати їх.

– Я чув, уночі жорна гуркотіли у вашій клуні.

– Коли це вночі? – блідне Марія.

– У вухах у тебе гуркотіло! – зводиться з-за столу Павло Музика. – Чого б це жорнам гуркотіти? Хіба не ти разом з Василем Гнойовим та з Миколою Хашуватим витрусив у нас весь хліб?

Тримаючись однією рукою за одвірок Гаркуша поволі опускається на коліна, благальне складає долоні:

– Простіть мене!

– Нема тобі прощення.

– Простіть! – По глиняній долівці Гаркуша колінкує від порога на середину хати й тут завмирає під

сволоком. – Трусили, але ж не все витрусили, бо не знайшли. Якби знайшли, то все витрусили б, а не вдалося. То по ночах мелеш на жорнах, щоб ніхто не чув. А я чую, бо не сплю вночі. Не спиться мені вночі від голоду, здається, що вмираю, ніяк не дочекаюся смерті.

– Умирай. Такі, як ти, давно повинні лежати в землі.

– Я б і помер, але дітей жалко, попухли з голоду. Скільки їх ще в мене лишилося? Троє, а було п'ятеро. Нема вже Катерини й Михайла нема. А ті ще гибнуть – і Грицько, і Петро, і Юхимко. Хоч би рісочку їм покласти до рота.

– Нема!

– Знаю, що є. І на тому тижні гуркотіли жорна у твоїй клуні.

– Павле... – благально сказала Марія, торкнувши чоловіка за лікоть.

Музика смикнувся, наче опечений:

– Що – Павле? Нема й зернини, чи не знаєш? Сам, ірод, вигріб хліб із ями, а тепер прийшов жебрати? Хай сконає.

– Але ж діти... – осмілилася подати голос дочка Галя.

– Хай і діти виздыхають, щоб насіння на землі не лишилося.

– Ти ж у господи віриш, – не зводився Гаркуша з колін. – Змилуйся над моїми дітьми, коли маєш бога в серці.

– І не згадуєш за господи, бо для таких нема його ні на небі, ні на землі!

– Винен я, винен перед тобою і перед людьми, але ж діти мої не винуваті.

– Йди, чоловіче, з хати, не доводь до гніву.

Зводячись із колін, заплакав Гаркуша.

– Йди, нелюд! – закричав Павло Музика й ногою притупнув.

Заточуючись, подався Гаркуша з хати. Галя відверталася до вікна, рукавом витираючи очі, а мати дрібненько цокотіла зубами.

(Продовження на 26 с.)

ГОЛОДОМОР

(Продовження з 25 с.)

— Дітей своїх пожалів, схаменувся. А чужих дітей він пожалів? Значить, чужі діти хай пухнуть і здихають, а для своїх просить милостині? А не буде милостині ні тобі, ні твоїм дітям, бо не треба вашого насіння на землі. Ниньки горе землі від таких звірів скажених, а завтра ще більше буде... Хіба ви не знали, що цей вовкулака не спить ночами? Захотілося вам борошенця. Сховайте жорна, а то він і про жорна скаже. Чого понасуплювалися сичами? Їжака їжте. Походиш, Галю, що там у чагарях, подивишся за їжаками, годяться в харч. Я вчора в лісі бачив гадюку, то треба податися в ліс, наловлю гадюк, вони теж годяться в харч.

Марію занудило, потім стала гикати.

Графічна робота «Голод-33». Автор – член Національної спілки художників України Микола Гнатченко (м. Харків)

— Не гикай! Вчора дві ластівки залетіло в сіни, як ти випустила?

— Самі вилетіли...

— Самі вилетіли, — перекинув. — Дивися, щоб більше не вилітали... Чи там горобці залетіли в клуню. Руками чи спідницею лови, а злови. За вчителя Пилипа знаєш? Живе в школі, то свій пайок як доточує? Порозчиняє в школі вікна-двері, горобці поналітають, він чи дрючком б'є, чи сіткою ловить. І має печеню з горобців.

Павло Музика позачиняв на клямки сінешні та хатні двері, вернувся в хату.

— Діставай, Галю, — сказав, острашливо поглядаючи через вікна надвір.

Галю стала на ослін і дістала з-за зчорнілої полущеної ікони сіру перепічку. Батько взяв ножа, відкрояв три скибочки, поклав на столі, а надкраяну перепічку подав дочці.

— Сховай за ікону, хай береже.

Взяли ложки й заходилися їсти юшку з вареного їжака та молодої кропиви.

Вечір блимає зеленими зірками з далеких високостей, а туман понад землею стелиться такий білий та шумкий, наче то пініться тепле й пахуче свіжоздоєне молоко.

Павло Музика пальцями знадвору стукає в шибку, й скло брязкає, наче кришиться лункий лід на ставу. Хата мовчить.

— Чи попухли, чи задубіли.

І знову кришиться лункий лід.

Перегода по-старечому зітхають хатні двері, сінешні двері скриплять рипучими грудьми сухотника — й на решті Гаркуша висуває надвір погасле обличчя, засноване павутинням зморщок. У зморшках — темрява. То темрява його душі, в якій не світиться хоч би й один промінчик. Упізнає — і ніяк не впізнає. Опускає погляд на руки, може, руки тримають щось, але руки порожні.

«Йому вже залишилося три чисниці до смерті», — снується думка.

— Змилуйся, Павле...

— Я оце йшов через левади, — й киває головою в надвечірній туман.

— А що там у левадах?

— Ну, й заглянув під верболози... Хо-

дімо, заведу, бо сам не знайдеш. Чи ти вже не годе переставляти ноги?

— Чого йти, чого йти? — січється голос.

— Ходімо, бо ніхто не заведе, я сам бачив... Змилюся над тобою, раз просиш милості, ходімо.

По межі через город ідуть у зеленоткані левади, а тут верболози в тумані стоять змореним козацьким військом, тільки хоч би один кінь заіржав, тихо-тихо. Над голубою криничкою, в якій ледь жебонить вода, Павло Музика зупиняється й показує під кущ неподалік.

— Ген твоя дитина сидить. Чи не Юхимко?

Гаркуша приглядається: справді, сидить його семирічний син Юхимко на землі, спиною притулився до гілля. Круглу голівку з білим чубчиком похилив на ліве плече. Спить. А руки на колінах склав.

– Юхимку, – покликав батько.

Хоч би ворухнувся хлопець, ото вже міцно заснув, що голос батька не здатен розбудити.

– Юхимку! – знову покликав Гаркуша.

– Та не чує...

– Чом ти не чуєш мене?

– І не почує. Назавжди заснув. Запізнився ти. Я ще йшов, то він руками перебирав щось на грудях. І хоче щось сказати, а не може, тільки губи ворухаться. Авжеж, щось казав, казав, тільки ж тихесенько. То я до тебе подався, щоб ти забрав свою дитину в хату, бо ж проти ночі. А воно бач – запізнилися з тобою.

Батько хилиться перед Юхимком на коліна, бере на руки, а хлоп'яче тіло в його руках ламається, й голівка з білим чубчиком западає на спину.

– Юхимку, – стогне Гаркуша.

– Не чує, неси в хату до матері. За гріхи наші, за гріхи. За гріхи наші не милують ні бог, ні люди. Сповна воздається за гріхи. Чи винуватий у чомусь твій Юхимко? Не винуватий, а кара його спостигла, невинного.

– Ти винен, ти винен, – синіють губи в Гаркуші.

– Я винен?

– Я в тебе хліба просив. Не для себе, а для дітей.

– Де ж я візьму хліба для твоїх дітей, коли ти мій хліб у мене забрав? Нема й для себе. Неси його до хати, не треба вже йому хліба. Він уже відмучився, а тобі ще мучитися. Славний такий хлопчик! Як живий. І на тебе схожий.

Павло Музика щиро жаліє, хреститься, а потім поволеньки йде з левад. Обертається – стоїть на колінах Гаркуша, не в змозі звестися з дитиною, й вис по-вовчому...

ГУЛА ЗЕМЛЯ

Слова Ліни Костенко

Музика Юрія Кери

Повільно, сумно

Гу- ла зем- ля. Су- сід- ський пла- кав хлоп- чик. Хре- сти- лась ба- ба, і кін- чав- ся хліб. Двиг- тів о- той ву- зе- сень- кий о- коп- чик, де дві сі- м'ї ту- ли- лись кіль- ка діб. Двиг- тів о- той ву- зе- сень- кий о- коп- чик, де дві сі- м'ї ту- ли- лись кіль- ка діб.

Гула земля. Сусідський плакав хлопчик.
Хрестилась баба, і кінчався хліб.
Двигтів отой вузесенький окопчик,
де дві сім'ї тулились кілька діб.

О перший біль тих не дитячих вражень,
який він слід на серці залиша!
Як невимовне віршами не скажеш,
чи не німою зробиться душа?!

Це вже було ні зайчиком, ні вовком –
кривавий світ, обвуглена зоря! –
а я писала мало не осколком
великі букви, щойно з букваря, –

той перший віршик, притулившись скраю,
щоб присвітила поночі війна.
Який він був, я вже не пам'ятаю.
Снаряд упав – осипалась стіна.

Анна ЗАБЛОЦЬКА**ГОРИТЬ КРАЇНА**

Чи плачу я, чи плаче Україна?
 Ридає кожне серце та болить душа,
 Майже півроку мрія в нас єдина –
 Дати «спасителям» стрімкого відкоша.

Кожен по-різному іде до перемоги,
 Хтось гривнею, хтось словом, хтось життям,
 Та об'єднались наші всі дороги,
 Ми хочемо сказати «НІ» смертям!

Ще скільки має душ злетіти в небо,
 Ще скільки вам відправити «хлам'я»?
 Яке ж бо ви вживаєте плацебо
 Від дійсності, від правди, каяття?

О світе, озирнись, горить Вкраїна!
 Горіла Оленівка та живі Бійці!
 А вдома кожного чека дружина,
 Та йдуть вже смерті клятії женці!

Невже ж то легше в космос полетіти,
 Ані ж спинити пекло на землі?
 Шановні, варто вам лиш захотіти,
 Щоб здохли ті, що правлять у кремлі!

ВІЙНА ОЧИМА ДИТИНИ

Моя країна – Україна,
 Я маленька частинка її.
 Та зараз ти, на жаль, руїна,
 Тобі обійми всі мої.

Я так люблю пташиний спів,
 Шепіт лісів, гаїв широких
 І колір золотих степів,
 І синь твоїх озер глибоких.

Долоньки протягну до неба
 Та миру попрошу у Бога,
 Мені анічогісінько не треба,
 Хай буде без ракет дорога.

Нехай росте калина в лузі,
 Нехай співає соловей пісень,

Щоб були поруч рідні й друзі,
 Щоб був лиш Перемоги день!

НЕ БУДЬТЕ БАЙДУЖИМИ

Моя Країна у вогні,
 Палають села та міста,
 Скрізь лізуть орки у багні,
 Не знають Бога та Христа.

Горять лани, горять поля,
 А в нас жнива – під мінами,
 Кровоточить моя земля,
 Вкриваючись руїнами.

Руйнують Харків та Донбас,
 Одесу, Кременчук, Чернігів,
 На Миколаїв знов фугас, –
 Тварюки гірші печенігів.

Окупували наш Херсон,
 Взяли Маріуполь в облогу,
 Допоможи ж нам, Вашингтон,
 Ми мріємо про перемогу.

Прошу весь світ здригнутися,
 Прошу вас об'єднатися!
 У час цей гинуть українці,
 Не стійте, друзі, у сторінці!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ПРИГОДИ ХОРОБРОГО ОПРИШКА ГРИГОРІЯ ПІНТІ

(Повість)

(Продовження з № 341)

2. ЧЕСТЬ КОРОЛІВСЬКИХ ПОСЛАНЦІВ

Королівські офіцери, капітани Григор Пінтя та Драгомір Драг і лейтенанти брати Нікоаре та Штефан Флоря, прибули до рідного краю в якості королівських посланців, тому після трьох днів відпочинку постали перед королівською владою міста Велика Баня, звідки мали супроводжувати карету з королівськими документами, золотими талярами та всякими дорожчими речами аж до самого Відня.

– Вибачте за запізнення, ви давно прибули? – запитав їх начальник королівського банку Фекете Шандор.

– Ми чекаємо вас вже понад чотири години! – відповів грізним голосом Григор Пінтя, подаючи йому документ з королівською печаткою.

– А там вішали волоха, я люблю дивитись на такі забави, якогось опришка – Пінтю Хороброго!

– Пінтю?! – здивувався Григор.

– Так, вже кілька років поспіль по два-три рази в рік вішають, якогось Пінтю... Вони всі Пінті, ні перед мотузом не відрікаються від цього імені. Пінтя Хоробрий – і годі!

– А чому їм подобається таке ім'я?

– Та був один Пінтя Григор з Будештів, опришкував кілька років. Говорять люди, що його ні шабля не рубала, ні куля не брала. Легенди, дурні легенди темних волоських кріпаків.

– А де подівся отой Пінтя?

– Просто зник, десь погіб. Правда, втік зі Сіретської тюрми, а опісля зник, а решта – легенди та вигадки...

– Дурних темних волоських кріпаків... – процідив крізь зуби Григор.

– Так, так... ви не знаєте добре оцих волохів – просто худоба, а не люди, а ще сміють повставати проти королівської влади... Та чорт з ними! А ви де поселилися, панове офіцери?

– Кожен у себе вдома, ми тутешні, народились в оцих краях.

– О, ви зі шляхетних сімей угорців?

– Ні! – відповів Драгомір?

– Австрійці, німці? – пробував вгадати начальник Фекете.

– Ні! Ми з темного волоського кріпацького роду! – відповів тихим, але надто серйозним голосом Пінтя.

– Пан офіцер жартує, чи не так? – пом'якнув начальник.

– Ні, пан офіцер не жартує! – відповів Драгутин.

– З ким має честь? – пробував перевести на інше бесіду начальник Фекете.

– Капітан королівської армії Григор Пінтя!

– Ото вже видно, що пан офіцер жартує... ха-ха... ха-ха.. ха-ха-ха, – розсміявся, витираючи спітніле чоло.

– Хочете вірте, хочете не вірте, ось наші документи, а в листі пише все, що маєте робити, але робіть швидко, бо ми через годину вирушаємо в дорогу, – наказав Григор.

Фекете Габор подивившись у документи і прочитавши листа, який свідчив, що всі офіцери є королівськими посланцями, кашлянув кілька разів у кулак, витер спітнілу лисину і пішов виконувати наказ королівських посланців.

Коли карета з королівськими документами та грішми була приготовлена, начальник королівського банку Фекете почав настоювати, щоб королівські посланці не вирушали на вечір у дорогу.

– Панове офіцери, небезпечно вирушати, зараз настане ніч, а вам треба проїжджати крізь ліс, а сьогодні ліси повні розбійників, які не вагаються нападати навіть і на королівських посланців. Уже траплялось!

– Пане Фекете, невже думаєте, що темні дурні волохи нападуть на своїх братів?

– Пане... – вагався Фекете промовити Григорове ім'я.

– Пінтя, Григор Пінтя! – допоміг йому Григор.

– Пане офіцере, я... я... не можу вам дати охоронців, бо ніхто з офіцерів не вирушить на ніч у дорогу, почекайте до завтра.

– А нам і не треба вашої охорони, пане начальнику!

– Ну, тоді хай щастить вам! – втішився Фекете, радіючи, що збувся таких дивних та неочікуваних гостей.

– Бувайте і не забувайте, що то ви прибули у край темних волохів, а не вони у ваш! – випалив Григор.

Фекете проковтнув слину, але не наважився відповісти нічого.

(Далі буде)

Анна ТРАЙСТА-РУШТЬ

Дідові поради

(Уривок з роману «Дикий рай»)

Іван, згадуючи у думці все пережите, глянув на ясне небо, а потім склонив голову вниз. Стежив за мурашками, котрі витоптали маленьку стежку до свого замка-мурашника, схожого тепер на гору Глинницю, що піднімався недалеко його пня, ще від часів, коли він був дітлахом. Ніхто його не зруйнував, як ніхто не смів зруйнувати стару Руню і його дитячі спогади та мрії, котрі перетинались червоною стрічкою давнього минулого його предків: батька, діда, прадіда, всіх, аж до сьомого покоління, до п'ятнадцятого, а, може, й далі.

Він розмотував крутий клубок давніх спогадів і переказів та бачив у своїй уяві діда Чірібана перед стародавньою печерою, котру випадково знайшов тоді старий, коли вони засаджували цей лісок на горі.

Сидячи на трухломому пні та забувши про себе, як і в дитинстві, Іван, його найстарший внук, пригадав собі й те, як дід прищепив своїм внукам любов і повагу до науки, до праці, до всього навколишнього і до місцевої неописаної історії.

– Слухайте, діти! – звернувся дід одного разу до них у своїй майстерні. – Ви знаєте, чийого ви роду?

– Чірібанового і Довганового, – сказав котрийсь із них.

– Рахованого і Дубового, – відповіли йому інші внуки наввипередки.

– Добре, дідові, сі пружвища одні із найстарих у селі. Їх носители із самого початку були туй та заяли-ли і се місто. Пам'ятайте! – підтвердив він.

– А пружвище «Чірібан» удки ведеса? – перебив старого котрийсь із них.

– Удки? Із мадярського «чірі-бірі». Означає: «рябий, писаний¹».

– Як? Ви, діду, – рябий, як бабин когут? – запитав здивований Андрійко, чим розвеселив увесь гурт дітлахів, які залились рясним сміхом.

Старий не відповів, тільки покашляв. Потім, як й іншим разом, коли попадав у такі «рябі, чірібанисті» розмови із дітлахами, почував за звичкою потилицю

та, розшукавши осколок розбитого дзеркала, що тримав над одвірком, присів на дровитень.

– Ану, діти, давайте всі суди і подивітса у есе скло! Кого видите?

– Себе!

– Добре. А тепер глипнуса² і ти, Андрійку, – звернувся дід до кмітливого внука, посадивши його на свої коліна. – Кажі скоро, кого видиш?

– Себе.

– Поправді?

– Поправді.

– А удколи ти не мивса?

– Уд рано.

– А на бороді што у тебе? – настоював дід.

Внук знову заглянув у дзеркало.

– Нічо не є, діду.

– Як нічо, малий Чірібан? А черешні удколи пристали та усохли у тебе на роті, а тепер притягають мух, як улей пчолей? Ану, скоро до цебра митиса, хлопче!

Діти розреготались, а Андрійко подався до діжі, де завжди була вода для такого діла. Коли повернувся, дід знову взявся до нього.

– Ану, подивиса ще в дзеркало та кажи, што у тебе навкруг носа?

– Не є нічо, діду. Я умивса добре. Ще й баба Парася допомагала.

– А се што? – показав дід на його ластовиння.

– Пістряки. Не лізут долу.

– А! Не лізут, кажеш...

– Не лізут. Приліпилися до лица і все. І Марія має, – виручив себе внук, показавши на свою сестру.

– А за што?

– Не знаю...

– Знаєш, за што? Бо і ти – рябий, як і бабин когут, не лиш я, та й «чірібанистий» до того, – покепкував дід та почав пояснювати дітям, зайшовши зненацька у сімейну ономастику.

– «Чірібанистий» означає «колористий, пістрякуватий³». Ваш прапрадід, муй дідо, коли був малим,

від їстинного гриба, сірого трутовика, що росте на зрубаному пні – «пістряк». Як і риба, так і гриб, або листя весняної квітки собачого зуба «Trout lily» мають руді плями, схожі на дитячі веснянки – «пістряки».

¹ Писаний – кольоровий, мальований, таркатий.

² Глипнутиса – заглянути, перевірити, обійти поглядом.

³ Пістрякуватий – веснянкуватий, пістрявий, пестрець. (Це слово походить від риби форель, що живе у гірських водах, і

був дуже пістрякуватим, як і ви, та із-за сего діти прузвали хлопця «Чірібаном», а його старшого брата – «Рябим». Рябий, як оженився, осівся на Погурі⁴ та забрав і своє прузвище за собов. А ваш прадід залишився Чірібаном туй, прузвище, котре носиме і ми тепер та й усий наш руд. Але, не журітса! Пістряки наші – файні, а ви розумні та й послухняні діти. Правда? – пожартував укінці дід.

– Правда! – зраділи внуки.

– А якшто правда, ану покажітса⁵ скоро і тепер та позберайте файно всі кучеряві тріски у кошарку⁶, а удтак понесіт бабі у возарню, аби умішала май скоро кулешу, бо у череві уже вітер віє.

– Із чім буде кулеша? – запитав Андрійко.

– Із гриблянков.

– Ура! – зраділи діти та скоро взялись до трісок.

– Діду, а прузвище «Довган» удки ведеса⁷?

– Уд нас. Означає «довгий, високий чоловік», як і ваш няньо Петро, – відповів старий.

– Добре, дідові, што вас цікавлять такі речі, – похвалив він дітей. – Гія знати, якого ми роду, якого роду були ваші діди й прадіди та й удколи они туй живют. А также, і як проживали, яке імня носили й чім занималися давно.

Але треба знати і те, што нинішня описана історія не завжди передає потомкам правду.

– Чому? – запитав Іванко.

– Чому? Тому, што кождий руд хвалит себе, як і сорока свої білі крила.

Кождий наруд пише свою історію так, як єму звучіт приємніше на його ухо, для свого інтересу, патріотизму й сили.

У різні періоди людства історія змінює своє обличчя і худ, та много забуваєса, як забуваються і добрі діла приятелів, союзників, навіть і своїх рудних. Много раз залишаються у пам'яті людей тільки неприємні випадки, події і спогади про них.

За ото треба знати много мов та прочітати де-што й із чужих думок про нас, тому што історіки та літописці, котрі жили і живут за межами, подальше

уд нас, пишуть взагалі правду, немаючи ніякого особистого інтересу. А далі, треба прислухатися і до старих людей, дозвідовувати⁸ про давнину, бо они знають дуже много. Є чого научитися уд них. Та, аби-са не забуло ото все, гія розказати і другим про нашу бувальщину.

Не забудьте розповісти про давнє і вашим дітьом, а удтак онукам, навіть і чужим особам. Перекажіт саме так, як ви чули і як передали старі вам. Подеколи і зафіркати⁹ треба десь, хто із вас уміє писати й має сей дар.

– А старі удки знають? Бо мало хто із них уміє читати й писати, – запитав захоплено Іванко.

– Давно лиш хлопці ходили в ошколу, бо гія було їм служити катуни¹⁰ і бренькати по світу, а із дівчат рідко хто захопив давню науку, – підтвердила Парася, їхня бабуня, котра тоді ввійшла у дідову майстерню за трісками. вона ціле життя переживала, що не переступила поріг дитячої школи, хоч стала грамотна через Федура після їх одруження, навчившись від нього дуже багато світових річей.

– Знають, бо не є глупі на голову. Мають добру пам'ять всі. Різні казки-небилиці, загадки, примовки, пряжі¹¹, стара історія села – все передавалоса переказами із рода в руд, уд діда до онука, уд старого до молодого, аж до нині, – пояснив їм дід.

– Дідо Дрімух, Фіріщак та Мишко Лопушний знають много, – додав котрийсь.

– Є доста неваловшних брехачу по селу, што лиш на мості сидят та фошкают із дїтькового кадила¹² дурну шовковицю¹³, што росте у колопнях, або цмокают¹⁴ гидкі вонячі багови¹⁵, што держат за ременем, як золото, аби їх не загубили. Обманюють людей за свої бріхні, як тот Тикало, аби дав їм хтос за них бляшку¹⁶ горівки, – буркнула Парася, бо дуже не любила курців і п'яниць. Бо, як говорила вона: «Де курят або п'ют у хижі, там завжди неохайно і воняє нечистим духом, як за вмерцем, аж би кулько не хаїли¹⁷».

(Продовження на 32 с.)

⁴ Погур'я – Погір'я (рунянський топонім).

⁵ Показатись – довести, похвалитись, прикидатись; вийти між люди.

⁶ Кошарка – (із угор.) широкий кошик.

⁷ Ведеса – походить.

⁸ Дозвідовувати – розпитувати, цікавитись, тягнути за язик.

⁹ Зафіркати – (із угор.) занотувати, записати.

¹⁰ Катуни – (із угор.) військова служба; солдатчина, солдати.

¹¹ Пряжа – прядь, легенда, байка.

¹² Фошкати із дїтькового кадила – (розг.) курити люльку, пихкати.

¹³ Шовковиця – (бот.) дрібна рослина білого кольору і ясно-ліловим цвітом, що росте у коноплях, мабуть якийсь наркотик, котру в давнину старики змішували із тютюном та наповнювали

нею люльку, а потім пихкали із неї.

¹⁴ Цмокати – (насмішл.) смоктати; цілувати.

¹⁵ Баг'ув – полотняна соска, котру давні люди носили за ременем «чересом». Вживали її тоді, коли у них не було тютюну. Наповнювали її шовковицею і тютюновим попелом для запаху, котрого курці дуже шанували, бо у ті часи тютюн був страшно дорогий. Привозили його турецькі купці, а пізніше і єврейські крамарі та, продавали у своїх магазинах «бовтах» за великі суми, те що не було під руку будь-кому, поки самі не роздобули собі насіння і вирощували по городах свій тютюн.

¹⁶ Бляшка – 100 гр. спиртного напитку.

¹⁷ Хаїти – робити чистоту, прибрати.

Дідові поради

(Продовження з 31 с.)

– Були і такі народні герої, сміхованці, як у нас кажуть, що любили гайнувати по світу із порожнов трайстов, пудвішенов на біґари¹⁸ та оповідали дуже щепно¹⁹, мов у кривому дзеркалі, обичаї, гріхи і недоліки людей, трафунки та всякі такі смішні й пелехаті²⁰ пригоди. У руских був якийс Іван Торбинка, у турка – Настратін, у мадяря – якийс Моріцко, у жида – Іцїк і Штудер, на волохах – якийсь Пикало і Тикало «Păcală și Tândaľă», у фламандів – Оленшпіґарь («Thyl Ulenspiegel»), – додав старий.

– Кожда нація мала і має свого ідеального²¹ брехуна та хитрого шпіґаря, як має і кожде село. Точно так, як маємо й ми старого Дибала, Василя Николаїшиного, Петра Халамая, Джуджуру або Михайла Семешка, – втрутився в розмову старий Бовтун, що повернув тоді до майстерні, почувши із вулиці веселий гамір.

– Так є. Але були й другі розумні вандруники-писарі, що дорожили²² по світу та мудро описували его красу та різні воєнні сутички й напади або всякі спогади про людство, – підтвердив Федур. – Мижи ними були: київський Нестор, куманський Роґеріус, турецький Євлія Челебі, мадярський нотар Ґалус Анонімус, польський Ян Длугош, арабський Ібн Батута, молдавські: Мірон Костін, Ґріґоріе Уреке та Дімітріе Кантемір та мараморський Іван Міхаль із Водяного. Їх записи існують і тепер у великих бібліотеках нинішнього світу як документи.

– Сесі писарі-вандруники писали і про нас руських? – запитав Іванко.

– Аякже! Писали всюди і згадували про нас. Руський народ був славним, відважним і непокірним весь час.

– Діду, і наша баба та й мама називають нас вандруниками²³, коли ходиме по улицях до других дітей, та часто звідує: «А ви куди вандруєте, шпіґарі, пустими дорогами, як мокуші²⁴ по дубах?» – заявив котрийсь із дітей.

– Маємо і правду, бо ви вандруєте без діла та, гей часто забігаєте до сусід, де заважаєте людьом, а

головно наш Іван. Коли пушлеш его до села за чімос, забуває за світ. Сидит добу із розз'явленим²⁵ ротом коло дідугану, што сидят на «лінивуї» лавици без діла коло бохтарні або пуд ґестинев, де прожерає їх бріхні, як голодна жаба мухи, – кинула їм бабуня, приєднавшись до їх розмови, бо любила і вона слухати про давні пригоди, казки й небилиці та завжди цікавилась всяким, хоч тепер не признавалась.

– Але, бабо, там – весело й завжди інтересно, – переконував її Іванко. – Дідо Федур сам радить нас, аби ми прислухалися до старих, – захищався внук.

– Давні люди були мудрими, – продовжував далі старий, незважаючи на Парасині натяки, – прислухалися до голосу природи, мали життєвий досвід, бо інакше були не ужили до тепер, кулько усякого було. Але, не лишайтеса ні ви, леґіні²⁶! – науцав він дітей.

– Коли будете стояти добре на своїх ногах, потрудітса для ваших рудних і дітей. Научіт і їх розуміти життя і любити труд, але не забувайте ні за сторонніх і людство, суспільство, як нині називає світ его, бо і ви є частина із него. Але поміж сим, не забувайте ні про себе.

Любіте життя та зробіт добре діло і для своєї душі, бо-сте заслужили! Не укладайте всі ваші мрії на завтри, бо хтозна... «Завтри» може уже не існувати. Укладайте на завтри тільки ото, што поранило вас, занепокоїло або зворушило вашу душу! Бо нуч – чорна, затоплює у своєму бездні²⁷ всі людські тягарі, а ранішні зорі просвітять ваші думки і ви поступите тогди уже по-розумному.

Не робіт безмірно і через силу надриваючіса²⁸! Сокотіт²⁹ ваше здоров'я! Не гонітса за багатством і великими дворами! Не будуйте палати для гонору і павука, у котрих не встигнете жити! І не будьте гамішними³⁰, якшто хочете спати супокуйно! Бо в один раз, стає все пусте: і земні, і двори, і золото, і гроші. Земні спустіють, двори останут порожні і розвалятса, золото розкрадут другі, а гроші дезуманізуют. А до того, ще й роди будут битиса, правотитиса³¹ над вашим майном і проклинати вас, што не зубрали-сте доста для них.

Правда, і без грошей не ужити. Але ви зберіт їх тільки, кулько вам треба для достойного життя.

¹⁸ Біґарь – палка, палиця.

¹⁹ Щепно – приємно, майстерно.

²⁰ Пелехатий – смішний, пікантний; кучерявий, нечесаний, волосатий.

²¹ Ідешний – хитрий, мудрий, жвавий.

²² Дорожити – подорожувати, мандрувати(походить від слова «дорога»).

²³ Вандруник – мандрівник, подорожник, паломник.

²⁴ Мокуш – (із угор.) білка.

²⁵ Із розз'явленим ротом – зацікавлено, захоплено; завзяка.

²⁶ Леґінь – парубок, холостяк.

²⁷ Бездно – безодня.

²⁸ Надриватиса – працювати до останніх сил.

²⁹ Сокотити – цінити; доглядати.

³⁰ Гамішний – (із угор.) жадібний, нечесний, несправедливий.

³¹ Правотитиса – водити до суду.

І так будете супокуйні і щасливі. Бо, як казав хтос, што «ковдуш сто раз май щасливий і супокуйний, ніж великий богач».

Научітса жити здорово та поважайте і себе! Робіт, коли гія робити, гуляйте, коли гія гуляти, спіт, коли гія спати! Але учітиса гія ціле життя, бо ніколи чоловік не знає доста.

Смійтеса, жартуйте, співайте, танцюйте, будьте веселі – і проживете довго! А до того й люди будут вас любити. Лиш уважайте і на них, хто би они не були! Бо дорогий кожух много раз ховає зле серце, як і дірава шапка – розумний мозок, а дрантива³⁴ сорочка добру душу.

І, якшто вам буде йти добре³⁵ в житті, не хвалітса і не ходіт із пудвішеним носом, як когут із крислатим гребенем, бо скорняєте лиш пусту зависть! Будьте скромні та, допоможіт і другим, аби заробили й они на хліб коло вас!

І не сповідайтеса будь-кому і за будь-што. Ні за успіхи, ані за промахи, бо не всі бувають благодійними, одні із них є тільки курійозними. Дякуйте Господу мовчки за все та, подумайте, што нічо не держит вічно!

А до того, не сидіт лиш дома, бо вам са навтямйт³⁶! Станете або похмурі, або сварливі, і тогди всі ваші тягарі та грішні міхи усадите на плечі невинним: дітьом і жоні, – і коли загіріє, і коли завіє.

Памнятайте добре, што вас навожую! Бо пересолену страву ніхто не любить, як і густу сварку, котра ніколи не веде до гаразду і домашнього миру. Але,

Боже борони, ні в коршмі не сидіт! Бо са наповните страшної хвороби, уд якої не є ні миру, ані ліку, лиш ялова дошка і сира земня. Май добре уйдіт мижи порядні люде, протрюхаетеса³⁵ уд денної роботи й наслухаетеса всякого!

– «Наслухаетеса» бріхень... – пожартувала Парася.

– І бріхні добрі, бо і в них є пісочок правди і жменя сміху.

– Діду, і ви сидите май бурш³⁶ дома, – заявив Іванко.

– Я сижу, бо-єм уходивса доста у молодости, а до того таке моє ремесло, сидіти коло верстата і дощок. Але люди самі приходят до мене: радятса, приказуют³⁷ усяке і колотят масло на «брехливуй лавици», як поирстила³⁸ єї ваша баба Парася, удколи я ї змайстрував та поклав туй, як і оту «ліниву» коло бохтарні, де сходятса люди у сята або ждудт мошину³⁹.

– Діти, будьте людянні, чесні, справедливі, што б не було! Ступайте усюди сміло, право і прямо! Учітса у людей нового і доброго, а лихе обходіт, кулько можете! Але не забувайте, ні про старе! Честуйте ваш руд, ваше імня і вашу рудну мову та, передайте їх далі! Бо завдяки них жиєте і ви, хоть нині новий світ і все іде науворот⁴⁰.

Але, помижи се все, найдіт часу і для себе та пруйдітса трохи і світом. Надивитеса, научітеса всякого, провітритеса, зрозумієте інакше суть і людей та станете май мудрим, май людянним, май терпеливим і май здоровим й чистим. Не шкодуйте грошей! Заробите другі, коли повернетеса назад у доброму настрої і душевно вдячні! – докінчив свою промову перед внуками їх дід Федур.

Старий Чірібан давав поради та розказував про давнє не тільки внукам, але й сусідським чужим дітям і дорослим, котрі завжди громадились біля теляра у його майстерні, як дівки на вечорницях коло парубків, коли той був у веселому настрої і брався до балаканини. А по неділям й у свята, коли був на самоті, брався і до своїх поживтілих журналів.

³⁴ Дрантивий – розірваний, пошарпаний.

³⁵ Йде добре! – Повезло!

³⁶ Навтямити – нудьгувати, скучати.

³⁷ Протрюхатись – провітритись, , очиститись, виздоровитись;с хаменутись.

³⁸ Бурш, бурше – більш, більшу частину.

³⁹ Приказувати – розказувати, згадувати минуле, балакати.

⁴⁰ Поирстити – похрестити.

⁴¹ Мошина – поїзд.

⁴² Науворот – навиворот, противно, по-інакшому.

Корнелій ІРОД

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Уривок з роману)

(Продовження з № 341)

Підняв і Віктор склянку, вилив трохи на підлогу й покуштував:

– Так, вино справді дуже хороше, – випивши, визнав він.

– Як я вам казав, це причащальне вино. А якщо вже зайшлося про святі речі, поговоримо дещо з того, що принесе вам трохи спокою, трохи полегшення. Із наших попередніх розмов я зрозумів, докторе, що ви прихильно ставитеся до повчання Спасителя Ісуса Христа і до скарбу Святого Письма.

Нехотячи, лікар насупився.

– Не лякайтеся, я не маю наміру морочити вам голову доктринальними питаннями. А гадаю, що й не потрібно, оскільки, як я помітив, ви віруючий, хоч до церкви не ходите, а не ходите, бо заборонено. А сьогодні я хочу, власне, спробую пробудити у вашім серці надію. Тому я пропоную поговорити про деякі речі – цікаві, а головню вагомі. Минулого разу наші точки зору були тотожними щодо проблем, пов'язаних з *тілом* і *душею*. А було це для мене втішним задоволенням. Сьогодні пропоную вам поговорити теж про ці два складники частини людини, але дещо глибше. Ви згідний?

– Чесно кажучи, – відповів Віктор якимось відчужено, – в цей момент не гадаю, що я в стані вести таку розмову, в тому розумінні, що моя голова неспроможна...

– Підождіть-підождіть. Я не хочу заставляти вас розв'язувати хтозна-які проблеми. Ні. Я представлю вам деякі речі, поясню їх вам, ідучи від простого до складного. Ось, докторе, я переконаний, що, приміром, і ви не уявляєте Бога як бородатого діда, котрий живе десь у небесах. Не так?

– Правда... Хоч був час, коли...

– Але оскільки люди, всі ми подібні невірному Фомі, тобто не віримо, доки не побачимо власними очима й не доторкнемося того власною рукою, Господь дав нам переконливі конкретні речі, конкретні елементи про своє існування. Він з'являвся то вогняним стовпом, коли супроводжував Мойсея й ізраїльський народ після виходу з Єгипту, то втілювався і

став Сином, а щоб завірити існування Святої Трійці, коли Іоанн хрещував Бога-Сина у водах Йордану, були присутні і Бог-Отець, і Бог-Дух Святий у вигляді голуба. І все це тільки, щоб переконати нас про своє існування. І тоді, що таке Бог, якщо це тільки матеріальна,

конкретна поява, щоб підтримати людську віру?

– А ви, отче, обіцяли не заставляти мене розв'язувати сьогодні складні проблеми.

– І я додержу свого слова. Я поставив запитання тільки, щоб можна продовжити розмову. Про Святу Трійцю ми вже говорили, ні? Отож, при хрещенні Спасителя, Отець знаходився в небі, звідки почувся Його голос, Син знаходився в річці Йордан, а Святий Дух з'явився у вигляді голуба. Значить, були три Особи, так? Отже, Бог триєдиний. А тоді, чому твердимо, що Бог один?

– Не сердьтеся, отче, сьогодні я не в стані вести таку розмову. Краще вип'ємо ще по склянці вина.

– Вип'ємо, певна річ, що вип'ємо, а це мене тішить. Але я не заставляю вас відповідати на те запитання, а моє прохання, щоб ви тільки слухали те, про що я говорю.

– Гаразд...

– Ну, ось. Відомо, що тайну Святої трійці нелегко розуміти – вона понад можливістю людського розуму. Тому, щоб доказати, що Бог тільки один, теологи протягом століть використовували різні конкретні пояснення. З усіх тлумачень найкращим виявляється пояснення святого отця Спиридона Тримитундського. Цей ієрарх каже, що Бог справді один, але триєдиний, тобто в потрійній особі. Так само, як, наприклад, цегла одна, але складена з трьох елементів: з глини, води та вогню. І все ж, хто такий Бог? Хоч здається, що легко відповісти на це запитання, насправді не так, головню після того, як домовились ми, що Бог не є якийсь бородатий дід, котрий живе в небі. А тоді, хто Він? Я гадаю, що коли називаємо Бога Вседержителем і Творцем, тоді ми найближче до Його пізнання. Так, Він – Творець, котрий сотворив і творить усе! Він – творча Енергія! Він якраз і є тією Енергією! – захопився раптом отець Бутояну, але зразу ж притух: – Зупинимо спекуляцію на цьому, щоб не заблудити. Поки що ми дійшли до висновку, що Бог – це Енергія. А звісно, що Бог сотворив людину за Своїм образом і Своєю подобою і дихання життя вдихнув у неї, і стала людина живою душею. Іншими словами, людська душа ніщо інше, як крапелька Божої душі, крапелька тієї Енергії. Не так, докторе?

– Логіка підказує, що воно так.

– Правильно. Все це записано у Святому Письмі. А коли ця крапля, тобто душа, покидає тіло людини... Не наполягаю запитуватись *коли* і *чому*, бо довго говорити, а у вас сьогодні не вистачає терпіння, і воно нормально... Отож, коли душа покидає тіло, відбувається двоє речей: душа повертається до Бога, а тіло в землю, тобто кожне повертається на те місце, звідки походить. Гадаю, ви згідний з тим, що я досі сказав.

– Так.

– Чудово, докторе! Це хотів я почути від вас. Отже, душа вашої дружини, пане доктор, зараз у Бога. А через хтозна-скільки років і ваша душа дійде в те місце. А це що означає? Означає, що ви зустрінетеся зі своєю дружиною! Розумієте? Ну, давайте, вип'ємо ще склянку вина.

– Цікаве все те, що ви, отче, представили, – сказав Віктор, вислухавши уважно, – цікаве й навіть зовсім логічне, але...

– Ну, пане доктор, гадаю, що на сьогодні досить, правда? Бо, продовжуючи, боюся, що заплутаємося. І навіщо, якщо добились бажаного? А саме: ваш безмежний сум, спричинений втратою дружини, перетвориться поступово в нетерпіння зустрітися з нею. І, без жодного сумніву, ви зустрінетеся! Але до зустрічі ви ще повинні виконати свої наземні завдання, продовжувати лікувати людей, загоювати людські страждання. Я мав гадку говорити вам ще про деякі цікаві речі і бажав почути вашу думку, але вважаю, що не сьогодні, ще матимемо на це час, – сказав отець Бутояну, підняв склянку з вином і вклонився перед гостем, підходяючи і його випити.

Віктор випив і собі, а священник додав:

– Поговоримо про те іншим разом.

– То чому, отче Владіміре? – пожвавішав трохи Віктор. – Кажіть. Мені цікаво почути.

– Ну, якщо так, мене тішить ваша згода. Ось існує теорія, що ніби Бог-Отець і Ісус Христос інопланетяни, які прибули до нас з іншої планети чи з хтозна-якої галактики.

– Що? Не може бути!

– А декотрі твердять, що таки так, і підтримують свою теорію так званими біблійними аргументами. Наприклад, згадується момент, коли на Синайській горі Бог дав Мойсеєві скрижалі з десятьма заповідями. Тоді гора здвигнулася, покрилася димом, а Бог прибув, огорнений вогнем; і піднімався дим, як із печі, а гора сильно тремтіла. Звідси висновок, що ніби Бог прилетів ракетою з космосу. А ще раніше, після того, як євреї покинули Єгипет, Бог вказував їм шлях

вогненним стовпом, який ототожнюють з космічним кораблем. Те ж саме твердять прихильники цієї теорії, що нібито до Ісуса Христа прибули ракетою з космосу Ілля і Мойсей, спираючись на євангельський опис Господнього Преображення. Наводяться також інші «космічні» приклади, описані в Біблії: Зішестя Святого Духа, Вознесіння Ісуса Христа та інше.

А тепер хотів би я почути, якої ви думки про цю «космічну» теорію, але як учений, а не як віруючий.

– Не знаю, що відповісти, не розуміюся... Однак ідеї цікаві.

– Певна річ, що цікаві. У вас нема Біблії, так?

– Ні. Дома мої батьки іноді читали, головню вечорами, Псалтир і невеликий молитовник, але ми, діти, не читали. А в школі викладав нам релігію панотець Тотоєску лиш до 1948 року, а потім...

– Знаю. Внаслідок шкільної реформи релігію викинули; тоді ж викинули й так звані «мертві мови» латинську й старогрецьку. Ось, докторе, дарую я вам Біблію. Підемо зараз та візьмемо з церкви. Я певний, що ви прочитаєте Святе Письмо не тільки з особливим інтересом та насолодою, але й з неабияким хистом.

– Я теж переконаний в цьому, – згодився Віктор, – за що я вам дуже вдячний. Вдячний за все, за цікаві речі, про які ви говорили.

– Поговоримо про таке ще й іншим разом. Жду вас, заходьте будь-коли. Але підждіть, ще вип'ємо вина.

– Дякую, панотче, більше не буду. Спасибі за чудові страви, за хороше вино, а за це пообіддя дякую вам ще раз від усього серця! Тепер, якщо дозволите, я піду.

– Не маєте за що, пане доктор. Приходьте частіше, буду радий вашим відвідинам. Та поки що ходімо у церкву, дам вам Біблію. Хвилинку, хай візьму ключ.

Вийшли. З подвір'я парафіяльної хати крізь хвірточку ступили на церковне. Священник відімкнув церкву, запросив Віктора досередини, перехрестився й проказав молитву. Потім узяв з пангарного стола Біблію й простягнув її Вікторові:

– Прошу. Від усього серця дарую вам Боже слово!

– Цілую руку, отче Владіміре!

Ідучи додому, Віктор помітив, що вже вечоріє. Він почував себе спокійнішим і дякував у думці старому священникові, хоч був певний, що не тільки цікава розмова виключила його з попереднього напруженого стану, а й оті кілька чарок.

(Далі буде)

Літературно-культурний календар „Нашого голосу”

ГРУДЕНЬ

4 грудня

136 років від дня народження Івана Дошівника (1886 – 1973), українського письменника.

6 грудня

71 рік від дня народження Василя Пасенчука (1951 р.), кореспондента публікацій Союзу українців Румунії, першого заступника голови СУР.

9 грудня

76 років від дня народження Василя Баршая (1946 – 2019), українського поета.

12 грудня

66 років від дня народження Терези Шендрою (1956 р.), української журналістки, редактора «Українського вісника».

27 грудня

53 роки від дня народження Марії Штефан (1969 р.) – кореспондентки та редакторки українських газет, викладача.

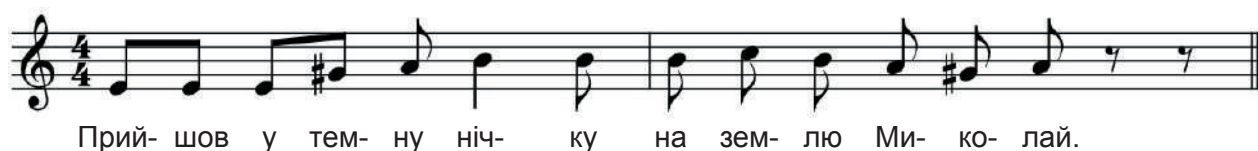
28 грудня

69 років від дня народження Ярослави-Оресі Колотило (1954 р.) – кореспондентки публікацій Союзу українців Румунії, громадського діяча.

МИКОЛАЙ

Слова Наталії Трищ

Музика Юрія Кери

Коли замерзла річка
І став біленьким гай,
Прийшов у темну нічку
На землю Миколай.

Від хати і до хати
Снігами через лід
Спішить, спішить завзято
Старенький сивий дід.

Він в шапці-невидимці
У теплім козушці,
Приніс усім гостинці
У чарівнім мішку.

Що то за предивна в світі новина

Запис і обробка Івана Лібера

Похідно

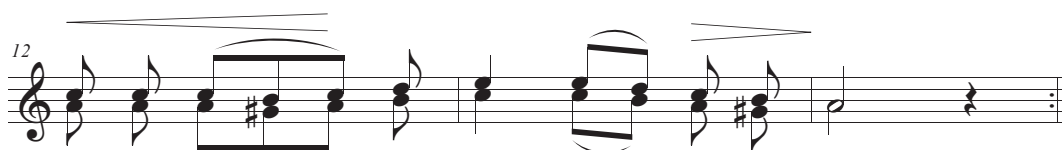
Що то за пре- див- на в сві- ті но- ви- на,

Що Ді- ва Ма- рі- я Си- на ро- ди- ла.

А як Йо- го по- ро- ди- ла, У я- сель- ки

по- ло- жи- ла Чи- сто- є Ди- тя.

Що то за предивна в світі новина,
Що Діва Марія Сина родила.
А як Його породила,
У ясельки положила
Чистое Дитя. } 2

А Йосиф старенький над яслами стоїть,
Під мале Дитятко пеленочки стелить.
А Марія повиває,
Ще й до себе пригортає
Маленьке Дитя. } 2

А тріє царі зі сходу ідуть,
Ісусу Христові дарунки несуть.
Ірод вийшов та питає
І до себе закликає:
«Куди ви йдете?» } 2

А ми к рожденному Христу царю йдем,
Ливан, злато й смирну на поклоні несе.
«Прошу ж я вас потрудіться
І від мене поклоніться
Нарожденному». } 2

А Ірод лукавий військо збирає,
Дітей убиває, кров невинну ллє.
«Ой Дитино моя мила,
Що ж ти злого учинила,
Печале моя?» } 2

Ангели на небі славу співають
І людям на землі проповідують:
– Слава була, слава буде,
Родженому радість буде
І нам на землі! } 2

(Записано в м. Карансебеш)

Володимир АНТОФІЙЧУК

ГІРЧИЧНЕ ЗЕРНЯ

Оповіді про основи християнського віровчення

(Продовження з № 341)

ВІН ВОСКРЕС!

*...Знаю бо, що ви шукаєте Ісуса розіп'ятого.
Нема його тут, бо він воскрес, як ото сам прорік.
Матей, 28: 5 – 6*

Удосвіта, на третій день після страждань і смерті Ісуса Христа, стався великий землетрус. З небес зійшов ангел Господній. Він відкотив камінь від гробу Ісусового і сів на ньому. Виглядав він наче блискавка, і одяг на ньому був сліпучо-білий. Сторожа так настрахалася, що стала ніби мертва, а отямившись, порозбігалася.

Тим часом до гробу прийшли кілька жінок: Соломія, мати улюбленого учня Ісуса, Іоана і брата його Якова, а потім Марія, мати апостолів Якова і Юди, і ще одна жінка, котру звали Марією Магдалиною. Ще

Паоло Веронезе. Воскресіння Ісуса Христа.
Приблизно 1570 р.

звечора вони приготували запашне миро, щоби ним намастити тіло Ісуса. Коли вони наближались до місця поховання, то зажурено запитували одна одну:

– Хто ж нам відвалить того величезного каменя від входу до гробу?

Бо справді той камінь був дуже великий, і вони навіть усі разом не змогли би зрушити його з місця. Але коли вони підійшли ближче, то побачили, що вхід до гробу відкритий, а на камені сидів ангел, який звернувся до них зі словами:

– Не бійтесь: знаю бо, що ви шукаєте Ісуса розіп'ятого. Нема його тут, бо він воскрес, як ото сам прорік. Ходіть, гляньте на місце, де він лежав. Та біжіть притьмом, скажіть його учням, що він воскрес із мертвих. Он він вас випередить у Галилеї, – там ви його побачите.

Здивовані жінки стояли непорушно. Аж раптом перед ними з'явилися два ангели у сліпучому одязі і сказали їм:

– Чому шукаєте живого між мертвими? Його немає тут. Він воскрес. Згадайте, як він говорив вам, коли ще був у Галилеї, що Син Людський буде відданий у руки грішних людей, і розіпнуть його, але третього дня він воскресне.

Тоді жінки згадали слова Господа. З неймовірною радістю розповіли вони учням про воскресіння Ісуса, але ті не повірили їм. У той час Петро та Іоан прибігли до гробу Господнього. Перед входом Іоан побачив саван. Петро увійшов у печеру і також побачив погребальні пелени і пов'язку, яка була на голові Ісуса. Услід за Петром до печери увійшов Іоан. Він також побачив усе те й увірував у воскресіння Христове. А Петро про себе дивувався з того, що відбулося. Відтак обидва вийшли з печери. Біля гробу залишилася тільки заплакана Марія Магдалина. Вона побачила двох ангелів у білому одязі. Один з них сидів біля узголів'я, а інший – біля ніг, де лежало тіло Спасителя. Ангели сказали їй:

– Жінко! Чому плачеш?

– Узяли мого Господа, – каже вона їм, – і не відаю, де покладено його.

ХРИСТИЯНСЬКІ ЧИТАННЯ

Мовивши це, Марія Магдалина озирнулася і побачила Ісуса Христа. Але через великий смуток, а також від сліз та від упевненості, що мертві не воскресають, вона не впізнала його. Тоді Ісус звернувся до неї:

– Жінко! Чому ж ти плачеш, кого шукаєш?

Марія Магдалина, подумавши, що то садівник, відповіла:

– Пане, якщо ти виніс його, то повідай, куди ти його поклав, а я заберу його.

А Ісус промовив до неї:

– Маріє!

І відразу вона впізнала знайомий голос і припала до ніг Ісусових, вигукнувши:

– Учителю мій!

Але Ісус застеріг її:

– Не торкайся мене, бо я ще не зійшов до Отця свого. Іди до братів моїх і розкажи їм про все.

По цих словах Ісус відійшов, а Марія Магдалина повернулася до міста і розповіла всім про зустріч з Господом. Того ж дня Ісус явився також і Петрові.

П'ЯТИЙ ЧЛЕН СИМВОЛУ ВІРИ

Таким чином, за свідченням оповідей євангелістів, Господь Бог наш Ісус Христос воскрес на третій день, як було написано.

Ця істина становить п'ятий член символу християнської віри.

ДОРОГОЮ
ДО ЕММАУСА

*І от він, як був за столом з ними,
взяв хліб, поблагословив, і, розламавши його,
дав їм.*

Тоді відкрилися в них очі, і вони його впізнали.

Лука, 24: 30 – 31

Надвечір того ж дня, коли Ісус Христос воскрес, два його учні Клеопа та Лука йшли до Еммауса, поселення, що знаходилося недалеко від Єрусалима. Вони були дуже сумні й говорили про смерть і воскресіння Христа. Непомітно до них приєднався Ісус, але вони його не впізнали.

– Про що ви розмовляєте, сперечаючись між собою? – запитав їх він.

– Ти йдеш з Єрусалима і не знаєш, що там сталося? – здивувалися Клеопа та Лука.

– Про що саме? – знову запитав їх Ісус.

– Про Ісуса Христа, про пророка, могутнього в ділі й у слові перед Богом і всім народом, котрого розп'яли наші первосвященники й можновладці, та він воскрес. Ми ж сподівалися, що це він той, хто визволить Ізраїль...

Тоді Ісус пояснив їм, що пророки передбачали наперед його муки, смерть і воскресіння, а відтак і небесну славу.

Так за розмовою вони прийшли до Еммауса. Ісус зробив вигляд, що хоче йти далі, але учні попросили його залишитися з ними на вечерю та нічліг. І от він, як був за столом, узяв хліб, поблагословив, і, розламавши його, дав їм. Тоді відкрилися їм очі, і вони його впізнали. Але Ісус у ту ж мить став для них невидимим.

Учні переконалися, що Ісус Христос насправді воскрес і казали один одному:

– Чи не палало наше серце, коли він промовляв до нас у дорозі і тлумачив нам писання?

Після цього вони поспішили до Єрусалима і, прийшовши до апостолів, розповіли їм про те, що сталося з ними в дорозі, і як вони впізнали Ісуса Христа при ламанні хліба.

(Далі буде)

Альтобелло Мелоне. Дорогою до Емануса.
Приблизно 1516 – 1517 рр.

Відвічна ласка

*Усе минає, гасне і спливає,
Лише вона над грішною землею
Сріблиться милосердною зорею,
Відвічна ласка Божого Різдва!
Небес прещедра голуба канва
І білий світ над чорною ріллею –
Сам Бог тебе леліє, цвіт-лілеє, –
О, Україно, ти віки жива!
Ти, як і Він, з народження терпіла,
Але рука Господня охрестила
Твій люд, і землю, і твоє буття...
Цвітій, ряснійте, ниви колоскові!
У Нім, у Нім – у Вічному Христові
І доля й щастя, сила і життя!*

Микола Щербак

*Олександр Мицник,
Ніч перед Різдвом (фрагмент)*